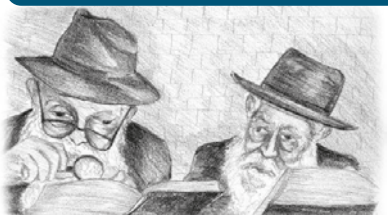
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וישב ■ כ' כסלו ה'תשפ"ג ■ 14.12.2022 ■ גליון מס' 713

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

הגזירה אמת והחריצות שקר
מספרים על אישה תמימה אחת שהייתה מקשיבה כל שבת מעזרת...
המשך בעמ' 3

קפץ עליו רוגזו של יוסף
בפרשתנו כתוב, וישב יעקב וגו'. (בראשית ל"ז, א') ופרש"י (בפסוק ב'...
המשך בעמ' 4

אשר חלמת
לאחר שמשפחת יעקב על שנים עשר בניו וארבע עשרה בנותיו יושבים...
המשך בעמ' 4

שו"ת חורף
האם בערב שבת חנוכה יש להקפיד להתפלל מנחה לפני הדלקת הנרות?
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת

מידה כנגד מידה
אנו מתגוררים בחו"ל באחת ממדינות אירופה. כאשר נכנסנו לפרק האיש...

אשרי מי שמבזים אותו ושותק
סיפר מ: אני אב למשפחה ברוכת ילדים, תשעה במספר ברוך ה'. לפני...
המשך בעמ' 7

שביבים
■ הכוח משחית
■ מוכרחים להיות שמ
■ אתה מוכרח לשמוח
■ רפואה פלאית
■ לא רק סנדקאות.
המשך בעמ' 11

חסד של אמת
"כי אם זכרתני" מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שיוסף התנה עם...
המשך בעמ' 14

הנסתר הזריז
כאשר חזר רבי יחזקאל משינוֹבָה, בנו של רבי חיים מצַאנְז, מביקורו בארץ...
המשך בעמ' 15

לימי החנוכה מאפיינים ייחודיים

/ הרב יחיאל ויצמן, ערכים

מלבד המטרה הכללית של כל החגים שהיא - בניית נדבך נוסף ומיוחד ביסודות היהדות, לכל חג ישנן נקודות המאפיינות אותו ומיוחדות לו. גם לחג החנוכה ישנם מאפיינים מיוחדים אותם לא ניתן למצוא במועדי ישראל האחרים.

אחד מהם, חובת הדלקת הנרות בסמוך לחלון במטרה לפרסם את הנס לעוברים ושבים. יש להתבונן מדוע דווקא בחג החנוכה נצטווינו לפרסם את הנס לאחרים, כלפי חוץ לעוברים ושבים, ואילו בשאר המועדים המיוסדים גם הם על ניסים שנעשו בתקופת יציאת מצרים, לא נצטווינו לפרסם הנס לאחרים. שאלה נוספת, כידוע שבחנוכה היו שני ניסים: הראשון - נס פך השמן, שבטבעו השמן היה אמור להספיק ליום אחד, והספיק לשמונה ימים; השני - הניצחון האדיר של מעטים נגד רבים. נס זה היה מחויב המציאות, שהרי בלעדיו היה עם ישראל מושמד, חלילה, ואילו נס פך השמן, למרות גדלותו, הרי הוא משני ביחס לנס הניצחון, שהרי אין בו הכרח להמשך קיום העם. מלבד זאת, גם ע"פ ההלכה לא היינו מוכרחים לנס זה, שכן כאשר אין שמן טהור להדלקת המנורה, יכולים הכהנים להדליקה בשמן טמא, לפי הכלל "טומאה הותרה בציבור".

והנה, כשבודקים את הקשר בין צורת החג לבין שני הנסים הללו, מוצאים אנו שעניני החג - הדלקת הנרות, מספר ימי החג ועוד, מבוססים על זכר נס פך השמן, ואילו על הנס העיקרי של הישרדות העם ונצחונו על רבים וגיבורים, כמעט ואין כל זכר במצוות החג. לעומת זאת בתפילת "על הניסים" הנאמרת בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון, מפורטים כל חלקיו של נס הניצחון של המעטים מול הרבים, ואילו נס פך השמן מופיע בדרך-אגבית בסיום: "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות...". והדבר צריך ביאור, מה משמעותו של נס פך השמן שמהווה את החלק המרכזי במצוות החג, ומדוע בתפילה הענין נראה כהפוך, והנס המרכזי המוזכר בו הוא נס הניצחון? כדי להבין את ציווי החג נצטרך לעסוק במהותו של העם היהודי במשך כל הדורות. העם היהודי הוא עם מיוחד במינו. כדי להקטינו אין צורך להכחידו, ניתן לעשות זאת באופן פשוט הרבה יותר - ע"י התבוללות.

כאשר יהודי חוצה את הגבול המפריד בינו לבין העמים ונושא אישה מבנות הגויים, בניו הם גויים גמורים ויוצאים מכלל ישראל; כך מספר בניו של העם היהודי הולך ופוחת.

ראש ממשלה לשעבר, הגדיר באופן מדויק מצב זה. באחד הכנסים של הקונגרס העולמי אמר בפני אלפי אנשים את המשפט הבא: "דעו לכם, שכאשר יהודי מתבולל בארצותיכם, מתווסף עוד אחד לששת המיליונים שאבדו לנו בשואה". ואכן נתונים אנו עדיין בתוך 'שואה'. בכל שנה נעלמים רבבות יהודים ברחבי העולם בשואת ההתבוללות, והעם היהודי הולך ומצטמק.

ומכאן הסבר נוסף לפשר התופעה הפלאית לכאורה, שלמרות הפריון הגבוה של העם היהודי במשך אלפיים שנות גלות, נותרנו עם קטן ומצומצם; מאות אלפים נעלמו מן העם על-ידי ההתבוללות הנוראה, מלבד ההרג וההשמדות שעבר עמנו בגלות. כך אנו מגלים שמי שירצה להכחיד את עם ישראל, חלילה, יוכל לעשות זאת בשתי דרכים: ע"י הכחדה פיזית, או ע"י הכחדה רוחנית - התבוללות בעמים.

היוונים היו העם הראשון בעולם שהמציא את שיטת ההכחדה הרוחנית. עד ימיהם כל צוררי ישראל נקטו את הדרך הראשונה, דהיינו השמדה פיזית. היוונים החליטו ששיטה זו פרימיטיבית וגובה ממון וכוח אדם מיותרים, ומשום כך החליפו אותה בהשמדה רוחנית, והעמידו לעצמם מטרה לבטל את הזהות היהודית מעם ישראל.

מטבע היותם אדוני הארץ, היה בכוחם לחוקק חוקים שישרתו את מטרותיהם ובכך להציג חזות מוסרית כביכול, שכן ההשמדה תחול על מפרי החוק בלבד. הם קבעו לדוגמא שכל מי ששומר שבת או מל את בנו - חייב מיתה. רבים אמנם מתו על קידוש השם ועל שמירת יהדותם, אך רבבות אחרים עזבו את היהדות, התבוללו ביוונים, והקימו זן חדש של יהודים - מתייוונים. כך הצליחו היוונים במזימתם, והעם היהודי התמעט פיזית ורוחנית. החשמונאים יצאו לקרב מול היוונים תוך הכרזה של: "מי לה' אלי", "זו מלחמת ה'" (כמובא ביוסיפון) ועל כך נקראו חסידי ה', (רמב"ן פרשת בהעלתך). הם חרטו על מגניהם את המילים "מי כמוך בא-לים ה' " (מכב"י), יצאו עם מספר מועט של לוחמים והצליחו להפיל את האימפריה היוונית הגדולה.

מה היתה מטרתה של מלחמת החשמונאים וניצחונם את היוונים?

ניתן להסביר זאת באחת משני אופנים:

א. ניצחון פיזי - השגת שלטון עצמאי בארץ-ישראל; ועל ידי כך ביטול עונש המוות למפירי הגזרות.

ב. ניצחון רוחני - חזרה בגלוי לשמירת המצוות וקיום העבודה בביהמ"ק.

בכדי להבהיר לכל שמטרתה האמיתית של המלחמה היתה עצמאות רוחנית, ולשרש מליבות העם טעות אפשרית שהניצחון הפיזי הוא העיקר לא קבעו החשמונאים סעודת הודיה על הניצחון, אלא מיהרו מיד לביהמ"ק עם סיום המלחמה, בכדי לפתוח ולקיים מיד מצוה בפרהסיה.

בביהמ"ק מצאו הם את המנורה בשלמותה, אך לא מצאו שמן טהור להדלקה. ראה ה' בצערם ופקח את עיניהם לראות כד שמן קטן טהור שנותר לפליטה מן החורבן. בכד קטן זה נעשה נס והוא הספיק לשמונה ימים. באמצעות נס זה הראה לנו הקב"ה שדרכם של החשמונאים רצויה לפניו, וממילא הניצחון הפיזי לא היה אלא אמצעי לניצחון הרוחני - דהיינו חזרה לקיום המצוות ולעבודת ביהמ"ק.

הגמרא (שבת כ"ב ע"ב) מסבירה שהנר המערבי במנורה בבית המקדש היה דולק כל היום על ידי נס, אע"פ שהיה בו שיעור שמן כשאר הנרות, תפקיד הנס היה לגלות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. כשפסקה העבודה בבית המקדש על ידי היוונים, פסק לדלוק גם הנר המערבי, ומאותה עת פסק הגילוי של השראת השכינה בישראל. אך כאשר התגלה נס פך השמן, שוב נודע לעם ישראל שהשכינה חזרה ושורה בתוכו, והגילוי של הקשר הנצחי בין עם ישראל לשכינה, התחדש בחג החנוכה. בכדי להדגיש לדורות שכל מטרת יציאתם של החשמונאים למלחמה, ומטרת הניצחון הנסי על היוונים היתה התחייה הרוחנית של העם, נקבע בהלכה שמצוות החג היחידה הינה הדלקת נרות, דהיינו הנצחת נס פך השמן. לולא סייע הקב"ה בידי החשמונאים בנס הגלוי של הדלקת המנורה בביהמ"ק, והיה מסתפק בנס הניצחון הפיזי על היוונים, היינו נשארים בחיוב ההודאה על הנס ההצלה, והנצחת הנס היתה ע"י משתה ויו"ט כפי שאכן נקבע בפורים. התערבות הקב"ה בנס השני הוכיחה לעין כל כי נס הניצחון היה אמצעי בלבד. כתוצאה מכך קבעו חז"ל להדליק את הנר ליד החלון בכדי לעקור טעות מליבות המסתפקים במטרת הניצחון, ומסיבה זו ההלכה לפרסם הנס לאחרים נוהגת רק בחנוכה ולא בשאר מועדי ישראל, כי רק בחג החנוכה יש אפשרות לטעות בסיבת קביעת החג.

באמצעות הסבר זה נבין את ההבדל הבסיסי שבין פורים לחנוכה. בחנוכה רצו היוונים להשמיד את העם היהודי באמצעות ההתבוללות. מצוות הדלקת הנרות מסמלת את חזרת העם למצוותיו והיבדלותו משאר העמים. לא כן בפורים - המן הרשע רצה להכחיד את העם היהודי פיזית, ולהעלים אותו כליל מעל פני האדמה, ועל כן חובת היום היא משתה ושמחה בבשר ויין. פורים הוא חג על נצחיותו של העם היהודי, חנוכה הוא חג המסמל את נצחיותה של התורה. מעתה נותר עדיין לפרש מדוע בתפילה הושם הדגש על הניצחון במלחמה. ברכת 'על הניסים' נתקנה בתפילת 'מודים' משום שהיא במהותה ברכת הודאה. חכמים ירדו לסוף דעתו של אדם, והבינו שכאשר הוא מודה לה' על החסד שעשה עמו, מודה הוא על הדבר הקרוב אליו ביותר - הצלת הגוף. אם יצטרך להודות על הצלת הרוח היהודית, ההודאה לא תהיה חזקה מספיק שכן הקיום הפיזי הוא הצורך הבסיסי ביותר באדם. מעניין לגלות שגם בימינו ישנם קבוצות אנשים המפרשים באופן מוטעה את ניצחון החשמונאים על היוונים ואת מהותו של חג החנוכה. בקיבוצי ישראל מעלים על נס מדי שנה במלל ובשיר, את היותם של החשמונאים אמיצים ובעלי תעוזה, וכיצד באמצעות גבורתם הצליחו להכניע את היוונים ולהחזיר את השלטון לעם ישראל. בעבורם חג החנוכה הוא חג לאומי ולא חג יהודי; בכדי לשרש טעות זו מהעוברים ושבים נצטווינו להדליק את החנוכייה ליד החלון - להבהיר לעין כל כי על עצמאותם הרוחנית הוא שנלחמו החשמונאים. לאור האמור ניתן לפרש נקודה נוספת בחילוק בין מהות חג הפורים לחג החנוכה. בעניין חג הפורים שואלת הגמרא (מגילה י"ב ע"א) מפני מה נגזרה כליה על ישראל שבאותו הדור? לעומת זאת בנוגע לחג החנוכה, לא מצינו שאלה מעין זו בדברי חז"ל.

בפורים שהגזרה היתה גזירת כליה על הגוף, ניתן לשאול מפני מה נגזרה הגזירה- איזה חטא גרם להם לדון לאבדון. לעומת זאת בחנוכה היוונים רצו לעקור את הדת ומשום כך הם הצרו לישראל. גזרת היונים לא היו כעונש לישראל על חטא מסויים אלא היתה זאת מלחמת תרבות - היוונים רצו לעקור את הזהות היהודית מעם ישראל ועל זה יצאו החשמונאים למלחמה. תחום זה הוא תפקידו של היהודי עלי אדמות - לעבוד את בוראו ולגלות מלכות שמים בעולם אף תחת רדיפות ועינויים, שהרי לכך הוא נוצר, וממילא אין כאן מקום לשאול בזה על סיבת הגזירה.

הגזירה אמת והחריצות שקר

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מספרים על אישה תמימה אחת שהייתה מקשיבה כל שבת מעזרת הנשים לקריאת התורה, וכל שנה כשהגיעו בקריאת התורה לפרשת השלכת יוסף אל הבור ומכירתו, היתה פורצת בבכי, וכך נהגה מדי שנה בשנה. עד ששנה אחת כשהגיעו שוב לפרשת יוסף ואחיו, ושוב פעם שמעה שיוסף הולך אל אחיו, לא פרצה האישה בבכי אלא אמרה: מגיע לו! אחרי כל כך הרבה פעמים אין יוסף לומד את הלקח, אלא הולך שוב אל אחיו, אם כך הרי מגיע לו! כאותה אישה תמימה המאשימה את יוסף בהליכתו אל אחיו, חושבים רבים וטובים מאתנו עד ימינו, כאילו אנו בני האדם בלבד קובעים את מהלכי חיינו, ועל כן לדעתם רק מפני שיעקב ביקש מיוסף ללכת אל אחיו, ורק מפני הסכמתו של יוסף ללכת, ירדו אבותינו למצרים. כבר רש"י בפירושו לתורה רומז לנו שהליכתו של יוסף לאחיו היתה בעיקר פרי החלטתה של ההשגחה העליונה, כמו שכתב: "וישלחהו מעמק חברון - מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור מחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: 'כי גר יהיה זרעך'". ואכן אם אנו בוחנים את המהלך של יעקב ויוסף, הרי השפיות האנושית היתה צריכה לשלול את כל המהלך הזה. הן מצד יעקב שידע שאחיו שונאים אותו ומקנאים בו ככתוב: "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר", כמו שפירש רס"ג: "שמר בזיכרונו את דבריו". ובגלל השנאה הזו היה צריך יעקב להימנע מלשלוח את יוסף אל שונאי נפשו. וגם מצד יוסף שידע ששנאתם אליו הגיעה עד כדי שאינם יכולים דברו לשלום, גם הוא היה צריך לסרב מללכת אל אחיו, ואפילו אם מפני מצות כיבוד אב אינו יכול לסרב לבקשת אביו, הרי לפחות מרגע שלא מצא אותם בשכם, שכבר מילא את שליחותו, היה יכול לשוב על עקביו ולומר לאביו שביקש ולא מצא, אבל יוסף מתעקש למצוא אותם, וכשהאיש המוצא אותו תועה בשדות שכם שואל אותו מה תבקש? הוא אומר לו: "את אחי אנכי מבקש אגידה נא לי איפה הם רועים", ורק דבקותו במטרה הביאה אותו לבסוף אל אחיו בדותן.

כך כתב גם הרמב"ן: "כי סיבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו, אבל הכל סבל לכבוד אביו, ולהודיענו עוד כי הגזרה אמת והחריצות שקר, כי זימן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם . . . להודיענו כי עצת ה' היא תקום". גם האחים למרות שהחליטו לחסל את יוסף, השתדלותם נגד עצת ה' לא הצליחה, ההשגחה העליונה היא המנהלת אותם, והם נעים ממחשבתם הראשונה להורגו, אל השלכתו אל הבור, ומשם לבסוף למכור אותו לישמעאלים, מה שהביא לבסוף את יוסף למצרים. את המהלך הזה המשילו חז"ל במדרש [ב"ר פ' פ"ו]: "לפרה שהיו מושכין אותה למקולין (בית מטבחיים) ולא היתה נמשכת - מה עשו לה? משכו את בנה לפניה והייתה מהלכת אחריו על כורחה. כך ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות (של ברזל), אמר הקב"ה: בני בכורי ואני מורידו בביזיון, אתמה?! אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כורחו". ובמדרש תהלים [מזמור קח] הוסיפו: "כך קודם שבא יעקב למצרים כמה מנגנאות (תחבולות) נעשו, שיעשו אחי יוסף כל אותן הדברים כדי שירד יוסף למצרים, ואחרי כן ירד יעקב אחריו למצרים".

קביעתו של הרמב"ן: ש"הגזרה אמת והחריצות שקר" אינה אמורה בעיקרה בתחום הפרט, כי שם אנו אומרים: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ולבחירתו החופשית של האדם יש כר נרחב לפעילות. אלא היא נאמרה בעיקר בהקשר לאירועים הקשורים לכלל ישראל, ובמיוחד למהלך ההיסטורי של עם ישראל. אך גם בתחום הכלל לא כל השתדלות היא שקר, אדרבא חז"ל אמרו לנו: "עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א־ל יבוא ויטול שכרו" [ויק"ר פכ"ז]. אלא הכוונה היא לכל השתדלות המנסה למנוע או להפריע לעצת ה' אשר דבר טוב על ישראל, השתדלות זו היא שקר, ככתוב: "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". אלא אדרבא עלינו להיות שותפים לסייע לקב"ה להגשים את גזרתו. ועל כך כתב הראי"ה קוק: "סבורים אנחנו שבחכמתנו ובפקחות הפקחים שבנו באנו עד הלום (כוונתו לשיבת ציון בתקופתנו) . . . ואנו שוכחים כי לולא יד בעל־מלחמות, זורע־צדקות ומצמיח־ישועות, לא היו כל מפעלותינו פועלות מאומה, שוכחים אנו שהיד הסודית הזאת היא כל המפעל" [מאמרי הראי"ה עמ' 351] ההיסטוריה הישראלית רצופה דוגמאות לאמרתו של הרמב"ן: "שהגזרה אמת והחריצות שקר" כמו שראינו במלחמת ששת הימים, שאנו לא רוצים לכבוש את ירושלים ושולחים שדרים לחוסיין מלך ירדן שיסלק ידו מהמלחמה וכל רע לא יאונה לו, אבל הגזירה היתה אחרת. וכן ראינו את הכלל הזה בהסכמי אוסלו, שחלקים בלתי אחראים בעם ניסה להמר בביטחונו וקיומו של העם, להביא אל ביתנו את מבקשי נפשנו, ולבטל את שובו של עם ישראל לארצו, וגם כאן ראינו מה היתה סופה של ההשתדלות השקרית הזו. וכך הדבר ממשיך בכל הניסיונות האחרונים להחזיר אחורה את גלגל הגאולה אמנם אין לנו פוליסת ביטוח לגבי העתיד של המחר, אך לאור התקדימים שלנו בארץ ישראל אנו תקווה כי "הגזרה אמת והחריצות שקר",

קפץ עליו רוגזו של יוסף

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מח"ס "גם אני אודך"

בפרשתנו כתוב, וישב יעקב וגו'. (בראשית ל"ז, א')

ופרש"י (בפסוק ב', בד"ה אלה) וז"ל: ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף וכו'. עכ"ל.

וקשה לי שלכאורה היה צריך לומר "קפץ עליו צער יוסף", או "מכירת יוסף", ומהו הלשון "רוגזו" של יוסף ?

והגאון רבי מרדכי חיים שליט"א, מח"ס "פנינים", כתב לי שלשה תירוצים, וז"ל:

א באשד הנחלים (הו"ד בליקוטים על מדרש רבה הוצאת ח. וגשל) ביאר ענין זה של "רוגזו של יוסף", שהיה בא אליו מצד רוגזו שרגז על בניו, כמ"ש ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם. או ביאורו מצד רוגז אחיו על יוסף. ע"כ. וע"פ זה מובן למה לא כתב "קפץ עליו צער מיוסף", או "מכירת יוסף", והבן.

ב בספר שלחן מלכים (פרשת וישב עמוד קל"ח) כתב וז"ל: לכאורה היה לו לומר צערו של יוסף, אלא שיש להתבונן מהו גדול כל כך נסיון דיוסף באשת פוטיפר, הלא אמרו חז"ל (סנהדרין י"ט ע"ב) תוקפו של יוסף ענותנותו של בועז, אך באמת גדל מאד נסיונו, כי אחז"ל (ערכין ט"ו ע"ב) כל המספר לשה"ר מגדיל עונות כנגד ג' עבירות ע"ז גילוי עריות ושפ"ד, ומכיון שנכשל יוסף באבק לשה"ר שהביא דיבת האחים רעה אל אביהם, הלא מכשול גורר מכשול להיכשל בגילוי עריות ח"ו, ממילא הוצרך [יותר מזולתו] להתאמץ ולהרגיז יצ"ט על יצה"ר, ועשה זאת על ידי שנראית לו דמות דיוקנו של יעקב אביו, לפי זה מדויק שפיר מ"ש "רוגזו" של יוסף, כלומר מה שהוצרך יוסף להרגיז יצ"ט על יצה"ר להתגבר על הנסיון. עכ"ל.

ג בספר בן לאשרי ברכה משולשת (ח"א פרשת וישב עמוד תקמ"ד) להגאון רבי יצחק הכהן הוברמן זצ"ל, שהיה נקרא בפי כל הרב מרעננה, כתב וז"ל: יש לדקדק מה הפירוש "רוגזו", היה לו לומר "צרתו". ויש לומר על פי דברי המשנה (אבות ד', ט') כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר, ולפי זה יש לומר שחשב יעקב כל אלו הצרות שעברוהו היו נסיון עוני, וכיון שעמד בהם מגיע לו עכשיו לקיימה מעושר. זהו שאמר "וישב יעקב", עשה ישיבה כדי להרביץ בה תורה מעושר. אך ידוע דתורה וקיומה להיות מצווה ועושה, זה שייך רק לישראל, אבל בני נח אינם בגדר זה, אלא כאינו מצווה. וידוע מה שכתב המשנה למלך בספרו הבהיר פרשת דרכים, דמחלוקת יוסף והשבטים היתה בזה שהשבטים סברי שדינם כישראל לכל דבר, ויוסף סבר שעדיין דין בן נח להם, ועל זה נסב כל הרוגז ביניהם, וכיון שיעקב קיבל מאיתו הדיבה, נראה שסבר כיוסף דדינם כבני נח, ואם כן לא שייך אצלו הענין דכל המקיים את התורה מעוני, דהרי אינו מצווה ועושה, ומדייק שפיר "רוגזו של יוסף", והבן. עכ"ל.

ד הג"ר אהרן קוליק שליט"א מח"ס "מראה כהן", כתב לי לתרץ וז"ל: יש לומר דהלשון "רוגזו" נופל בשל היותו הפך המילה "שלוה". ועיין בחידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת (פרשת וישב), שכתב, שצערו של יעקב בשל מכירת יוסף היה שונה משאר הצרות שאירעו עם האבות, שהם היו צרות של כלל ישראל, משא"כ מכירת יוסף שהייתה צערו הפרטי, ולא של כלל ישראל, דהרי אביו יצחק ובניו השבטים ידעו שיוסף חי. לפי דבריו יש אם כן משמעות נוספת ב"רוגזו של יוסף", שהיא הפך השלווה המבטאת יותר את צערו הפרטי, משא"כ אם היה כתוב "צער יוסף", או "מכירת יוסף", ישנו הבט גם לצער של יוסף עצמו. עכ"ל.

■

אשר חלמת

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה, הריני כפרת משכבה

לאחר שמשפחת יעקב על שנים עשר בניו וארבע עשרה בנותיו[1] יושבים בארץ אבותם במשך כעשור[2], קופץ על כולם רוגזו של יוסף - ומתחיל התהליך שנאמר לאברהם ב'ברית בין הבתרים[3]'. שבו נצרפים כל בני 'בית ישראל', בכור הברזל אשר במצרים.

ואמנם למרות כל זאת ישנם הניצולים מאותה הגזרה, ואין הם בכלל אלו שיורדים למצרים. הגם שדבר זה בא להם כעונש על מעשיהם לפני כן. כך הם בני יהודה - ער ואונן בני הדור הרביעי לאברהם שמתים ונקברים בארץ, כנציגי הדור ההוא. ובכך מתממשת הבעלות על הארץ[4], ארבע דורות ברצף - מקבורת אברהם ושרה, יצחק ורבקה, רחל וכעת גם שני בני יהודה.

ואף רחל בקבורתה עם כניסתם לארץ, זוכה לממש קניין כחרישת תלם המחרישה בארץ[5] - בעצם מקום מנוחתה. וכך גם מובטח

לבני הבנים, שישובו לבסוף לגבולם - כשיישאו שם תפילה, ביציאתם לגלות[6].

ולמעשה לכתם בטרם עת כמליצי יושר, היא הערובה לקיום ההבטחות שנתנו לאבות. שכך הוא מימות עולם - לאחר לכתו של חנוך בקיצור ימים[7] נולד נינו נח, המנחם את האנושות ובונה אותה מחדש[8]. ולאחר הסתלקותו על קידוש ה' של הרן[9] אחי אברהם - הוא זוכה שמנכדותיו יוצאים מלכי ישראל[10], דוד ורחבעם[11].

ואף אצלנו כאשר יוסף מספר ליעקב על דבר החלום, שואל אותו אביו בדרך רמז - "מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך". שהרי אמך רחל כבר מתה, ואיך היא תרד למצרים להשתחוות בפניך[12]. כשלמעשה יעקב מחכה ומצפה לקיום הדבר ע"י יוסף[13].

שכן עצם הסתלקותה של רחל האמא בטרם עת, היא המלווה את יוסף בירידתו למצרים ושומרת עליו. ואף שאר בית יעקב זוכים לליווי של רחל, עד לדורנו אנו. וכשבאים האחים יחד עם בנימין לפני יוסף במצרים, שבה ועולה זכרה של האמא שאיננה[14]. כך שיוסף לא יכול להתאפק עוד, ומבקש לבכות בחדר[15].

ואף אנו נאמר על אמנו היקרה, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה. שהסתלקה מאתנו בשנת הס"ו לחייה, אך הדגישה לנו שהיא עושה כן - כשליחה עבור כולם. ובכל עת בה עולה זכורנה בלבנו, מבקשים אנו לבכות בחדרי ליבנו. שתמליץ טוב עלינו, ותמשיך להיות עמנו - מה כאן עומדת ומשמשת עבורנו, אף שם עומדת ומשמשת עבורנו.

ותהא נשמתה הגדולה צרורה בצרור החיים, להחיותה בתחיית המתים יחד עם כל מתי ישראל ברחמים.

1 - **וכל בנתיו** רבי יהודה אומר אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום - רש"י בראשית לז, לה. כי גם זה נוסף לך על יוסף ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין נולדה תאומה יתירה - שם לה, יז. ועוד בת אחת היא דינה.

2 - **ויגוע יצחק** אין מוקדם ומאוחר בתורה מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ס' שנה שנאמר ויצחק בן ששים שנה וגו' ויצחק מת בשנת ק"כ ליעקב אם תוציא ששים מק"פ שנה נשארו ק"כ ויוסף נמכר בן י"ז שנה ואותה שנה שנת מאה ושמונה ליעקב כיצד בן ששים ושלש נתברך וארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר הרי שבעים ושבע וארבע עשרה עבד באשה ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף שנאמר 'ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף' וגו' הרי תשעים ואחת, וי"ז עד שלא נמכר יוסף הרי מאה ושמנה (עוד מפורש מן המקרא משנמכר יוסף עד שבא יעקב מצרימה כ"ב שנה שנאמר ויוסף בן שלשים שנה וגו' וז' שנים שובע ושנתים רעב הרי כ"ב וכתיב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה נמצא יעקב במכירתו ק"ח) - שם לה, כט

3 - ומדרש אגדה (ב"ר פב יג) מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק אמר אלך לי מכאן אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר - שם לו, ז

4 - ומ"א אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שא"ל הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת. אחזת קבר אחוזת קרקע לבית הקברות - שם כג, ד

5 - ואומר אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר כמו שאתה אומר צמד כרם חלקת שדה כך במהלך אדם נותן שם מדה (קרקע כמו מהלך מיל) כברת ארץ - שם לה, טז

6 - **ואקברה שם** ולא הולכתיה אפי' לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש בלבך עלי אבל דע לך שע"פ הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה, כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנא' (ירמיהו לא) 'קול ברמה נשמע' וגו' והקב"ה משיבה "יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבו בנים לגבולם' - שם מח, ז

7 - **כי לקח אותו** לפני זמנו כמו (יחזקאל כד) הנני לוקח ממך את מחמד עיניך - שם ה, כד

8 - **ויולד בן** שממנו נבנה העולם - שם, כח

9 - ומ"א י"א שע"י אביו מת שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו ואם נמרוד נוצח אני משלו. וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה, אמר להם הרן משל **אברם אני**. השליכוהו לכבשן האש ונשרף וזהו אור כשדים - שם יא, כח

10 - ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן בבבא קמא (בבבא קמא לח) - רש"י במדבר כה, יח

11 - **ד"א** מפני ב' פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית - שם לא, ב

12 - **הבוא נבוא** והלא אמך כבר מתה (ב"ר) - רש"י בראשית לז, י

13 - **שמר את** הדבר היה ממתין ומצפה מתי יבא - שם, יא

14 - כיון שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אצלי - שם מג, לג

15 - **כי נכמרו רחמיו** שאלו יש לך אח מאם אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא יש לך בנים א"ל יש לי עשרה א"ל ומה שמם אמר לו בלע ובכר וגו' אמר לו מה טיבן של שמות הללו א"ל כולם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו בלע שנבלע בין האומות בכר שהיה בכור לאמי אשבל ששבאו אל גרא שנתגייר באכסניא ונעמן שהיה נעים ביותר אחי וראש אחי היה ראשי היה מפים מפי אבי למד וחפים שלא ראה חופתי ולא ראיתי אני חופתו וארד שירד לבין האומות כדאיתא במס' סוטה מיד נכמרו רחמי - שם, ל.

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: האם בערב שבת חנוכה יש להקפיד להתפלל מנחה לפני הדלקת הנרות?

תשובה: מצינו בפוסקים[א] שבערב שבת חנוכה נכון לכתחילה להתפלל תפילת מנחה קודם הדלקת הנרות ובטעם הדבר נאמרו שני טעמים מדוע יש להקפיד כך:

א) תפילת מנחה היא כנגד הקרבת קרבן תמיד של בין הערביים, והדלקת נרות חנוכה היא זכר לנס הנעשה בהדלקת המנורה בבית המקדש, וכשם שבבית המקדש הקרבת קרבן התמיד קודמת להדלקת המנורה, כך יש להקדים את תפילת מנחה להדלקת נרות חנוכה[2].

ב) אם יתפלל מנחה לאחר הדלקת הנרות הוי 'תרתי דסתרי' - שתי פעולות הסותרות אחת את השנייה - שמאחר ומדליק נרות לאחר פלג המנחה על כרחך סומך על הקולא שניתן להשוות זמן זה ללילה, ואם כן איך יתפלל בזמן הזה תפילת מנחה השייכת ליום הקודם[3]?

ונראה נפקא מינה בין הטעמים הנ"ל באופן שמתפלל מנחה לאחר פלג המנחה אך קודם הדלקת נרות חנוכה, שלטעם הראשון אין בכך בעיה, אבל לטעם השני יש לומר שעדיין יש בזה בעיה של 'תרתי דסתרי' שאינו יכול להחשיב זמן זה פעם אחת ליום (לצורך תפילת מנחה) ופעם אחת ללילה (לצורך הדלקת נרות חנוכה).

והנה הפוסקים כתבו זאת באשר להדלקת נרות חנוכה בערב שבת[ד], אבל לכאורה הוא הדין והוא הטעם גם כאשר מדובר על הדלקת נרות חנוכה בימות החול, אלא שבימות החול לא מצוי שאדם מדליק קודם השקיעה, ואם כן אין צורך לדבר בזאת, ורק בערב שבת שזמן ההדלקה הוא קודם השקיעה אז הלכה זו שכיחה ומצויה, אך באמת אם אכן נאלץ להדליק נרות חנוכה בימות החול קודם השקיעה[5] יש לו לכתחילה להקפיד על כך ואין הבדל בין ערב שבת חנוכה לשאר הימים.

האם שייך 'תרתי דסתרי' בערב שבת חנוכה?

אמנם נראה לענ"ד להעיר שדווקא בערב שבת חנוכה הטעם השני לא שייך, ואפרש שיחתי.

הנה זמן הדלקת נר חנוכה מבואר בגמרא שהוא 'משתשקע החמה' וכידוע נחלקו בזה ראשונים ואחרונים אם הכוונה לשקיעת החמה או לצאת הכוכבים, אך בין כך ובין כך לא ניתן להדליק קודם השקיעה, אך מצינו שיטת הרשב"א[ו] שמה שכתוב בגמרא 'משתשקע החמה' אין זה אלא לכתחילה, אבל ניתן להדליק גם סמוך לשקיעת החמה, וראיה מערב שבת שמדליקים קודם שקיעת החמה, וכן גם סבר הארחות חיים[ז] ואף נקט שניתן להדליק כבר מפלג המנחה, וטעמו שהדלקת נר חנוכה אינה חמורה ממצוות הבדלה, וכבר למדנו[ח] שרב יאשיה התפלל תפילת מוצאי שבת בשבת, ואם כן הוא הדין להדלקת נר חנוכה, ושיטה זו הובאה להלכה בשולחן ערוך[ט] בשם 'יש מי שאומר'.

אמנם המאירי (וראשונים נוספים) למד שלא ניתן ללמוד מזמן הדלקת נר חנוכה בערב שבת לשאר הימים שלא לומדים 'אי אפשר' מ'אפשר' כלומר שבערב שבת חנוכה אי אפשר להדליק לאחר השקיעה משום קדושת השבת, מה שאין כן בשאר ימות החנוכה.

חקירה בגדר מצוות הדלקת נר חנוכה בערב שבת

ולשיטה זו (המאירי) יש לחקור, מה השתנה במצוות ההדלקה בערב שבת חנוכה, האם אנו אומרים שזמן המצווה השתנה והוקדם משקיעת החמה לפלג המנחה, או שאנו אומרים שזמן המצווה לא השתנה וגם בערב שבת חנוכה זמנו משקיעת החמה, רק שגדר המצווה השתנה שבכל לילות חנוכה המצווה היא להדליק בזמן, אך בערב שבת חנוכה המצווה היא שהנרות יהיו דלוקים בזמן, ומעשה ההדלקה אינו גוף קיום המצווה אלא הכשר המצווה.

והנה נחלקו הפוסקים האם הדין ש'כבתה אין זקוק לה' (אם כבו הנרות אין צורך לחזור ולהדליקם) זה נכון גם בערב שבת או לא, שדעת התרומת הדשן[ו] שגם בערב שבת חנוכה אם כבו הנרות קודם כניסת השבת אין צריך לחזור ולהדליק, וכן פסק השולחן ערוך[יא], אך הט"ז[יב] והמהרש"ל[יג] נקטו שבמקרה כזה צריך לחזור ולהדליק את הנרות[יד].

ונראה שנחלקו הפוסקים הנ"ל בחקירה זו האם זמן ההדלקה השתנה בערב שבת או גדר המצווה השתנה שלדעת תרומת הדשן זמן המצווה הוקדם, אך לדעת הט"ז והמהרש"ל גדר המצווה השתנה, וראה בהערה כמה נפקותות נוספות במחלוקת זו[טו].

ועל פי זאת נראה שמה שאנו מדליקים בערב שבת חנוכה קודם שקיעת החמה, אין הכוונה שאנו סומכים על שיטת ה'ארחות חיים' - השייכת בכל ימות החנוכה - שכבר מפלג המנחה ניתן להדליק נרות חנוכה, אלא גם המאירי והרמב"ם ושאר פוסקים שלא מסכימים עם הארחות חיים והרשב"א בשאר ימות החנוכה, מודים שבערב שבת חנוכה זהו זמן ההדלקה לכתחילה, ועל כרחך שבערב שבת חנוכה ההלכה השתנתה או בזמן המצווה, או בגדר המצווה וכמבואר כל זה לעיל.

ומעתה כאשר אנו מדליקים נרות חנוכה בערב שבת אין זה משום שאנו נוקטים שזמן זה כבר נחשב ללילה, אלא או משום שזמנה של המצווה מתחיל כבר מפלג המנחה, או משום שהעיקר שהנר יהיה דלוק משתשקע החמה, וממילא נראה שאין בתפילת מנחה לאחר ההדלקה משום חשש של 'תרתי דסתרי'.

ואבאר יותר: אילו היינו נסמכים על כך שאת זמן 'פלג המנחה' ניתן כבר 'להפוך' ללילה (וזה באמת טעמו של הארחות חיים להתיר הדלקה בכל ימות החנוכה כבר מפלג המנחה) או אז באמת יש בזה משום תרתי דסתרי, כי אם כבר החשבת זמן זה ללילה, איך כעת תתפלל תפילת מנחה של היום הקודם, אך מאחר ובערב שבת אין אנו נסמכים על סברא זו, אלא בערב שבת זמן ההדלקה הוקדם או שגדר המצווה השתנה, וכפי שהתבאר לעיל, אם כן אין חשש של 'תרתי דסתרי' אם נקדים את ההדלקה לתפילת מנחה, שהרי יש כאן שתי מצוות לפנינו, ושתיהן שייכות לזמן שקודם השבת, ואין בזה משום 'תרתי דסתרי'[יז].

וראיה לדבר ממצוות הדלקת נרות שבת בערב שבת, שאמנם כתב המשנה ברורה[ז] שאישה לא תתפלל מנחה לאחר הדלקת הנרות אך זאת משום שמקבלת שבת בהדלקתה, אך גבר שאינו מקבל שבת בהדלקתו[יח] (וכן נשים לדעת חלק מפוסקי ספרד[יט]) לא מצינו שאינו יכול להתפלל מנחה לאחר הדלקת הנרות על אף שמצוות הדלקת הנרות שייכת לשבת ותפילת מנחה שייכת לערב שבת, והטעם פשוט משום שגם מצוות הדלקת נרות שבת שייכת לזמן שקודם השבת, ואם כן אין בכך משום חשש של 'תרתי דסתרי', ואם כן הוא הדין לנר חנוכה בערב שבת.

ועוד דאם היינו נסמכים על כך שמפלג המנחה ניתן להשוותו לילה, אם כן לאחר הדלקת נר חנוכה לא היינו יכולים לעשות מלאכות, שהרי אם החשבנו זמן זה ללילה, ובלילה הוא כבר יום שבת קודש, היאך אנו כעת עושים מלאכה, ולהדיא כתב השולחן ערוך[כ] שמדליקים נר שבת לאחר נר חנוכה?!

ואמנם בשאר ימות השבוע אם מדליק נר חנוכה מפלג המנחה ולמעלה, בזה אכן יש מקום לחשוש ל'תרתי דסתרי' שהרי זמן ההדלקה מבואר בגמרא הוא רק 'משתשקע החמה' ואם מדליק קודם לכן בהכרח משום שנוקט שזמן פלג המנחה ניתן להשוותו ללילה (על כל פנים לעניין שיהיה ניתן לקיים בו את המצוות של הלילה) וכמו שביאר לן הארחות חיים, אך ערב שבת חנוכה שאני כמבואר לעיל.

ואמנם הטעם הראשון (להקדים את תפילת מנחה להדלקת הנרות לפי סדר העבודה בבית המקדש) עדיין שייך, אבל המשנה ברורה לא העתיק טעם זה להלכה[כא], והעתיק רק את הטעם של 'תרתי דסתרי' וטעם זה צריך עיון בערב שבת חנוכה וכמו שביארתי לעיל, ובזה יש ליישב מנהג רבים וטובים שלא מקפידים על כך ומתפללים מנחה בערב שבת סמוך לשקיעה לאחר הדלקת הנרות כבשאר שבתות השנה[כב].

ושוב שמחתי למצוא ככל הדברים הנ"ל בשו"ת 'צור יעקב' (לרב אברהם יעקב הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד פראבוזנא) סימן קל"ו, ועיין עוד שאבשו"ת יביע אומר חלק ה' אורח חיים סימן מ"ד.

א - משנה ברורה סימן תרע"ט ס"ק ב' והפוסקים דלהלן בהערות הבאות.
ב - ברכי יוסף סימן תרע"ט בשם מהר"ש אבוהב - מובא בשערי תשובה שם.
ג - הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת וישב ס"ק כ') כתב שלא יעשה מנהג בורים להדליק נרות חנוכה ואח"כ להתפלל מנחה משום תרתי דסתרי, וכן כתב הפרי מגדים (אשל אברהם סימן תרע"א ס"ק י') ומובא בשער הציון סימן תרע"ט ס"ק ז'.
ד - כן הוא בברכי יוסף ובפרי מגדים ובבן איש חי ובמשנה ברורה הנ"ל.
ה - כמבואר בשולחן ערוך סימן תרע"ב סעיף א' שאם הוא טרוד יש מי שאומר שיכול להדליק כבר מזמן פלג המנחה.
ו - חידושי הרשב"א למסכת שבת דף כ"א עמוד ב'.

ז - מובא בבית יוסף סימן תרע"ב.
ח - ברכות דף כ"ז עמוד ב'.
ט - סימן תרע"ב סעיף א'.
י - סימן ק"ב.
יא - סימן תרע"ג סעיף ב'.
יב - שם ס"ק ט', והמשנה ברורה שם ס"ק כ"ו הביא את דעת הט"ז.
יג - מובא בט"ז שם.
יד - ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק א' סימן ק"צ מה שכתב לתלות את מחלוקת תה"ד והמהרש"ל, במחלוקת אחרת שלהם לעניין פדיון הבן שחל בשבת.
טו - ייתכן לומר כמה נפקא מינות בין הבנות הללו:
א) האם צריך להדליק את הנרות בערב שבת חנוכה לאחר פלג המנחה - הנה המשנה ברורה בסימן תרע"ט ס"ק ב' כתב בשם האחרונים שיש להדליק לאחר פלג המנחה, אך הרמ"א שם כתב שמדליק 'מבעוד היום גדול', ומשמע לכאורה מלשון זה שיכול להדליק אף קודם פלג המנחה, והנה הט"ז והמהרש"ל שביארתי בשיטתם שגדר המצווה השתנה נראה שיש לומר שאין הכי נמי יכול להדליק אף קודם פלג המנחה, העיקר שהנר יהיה דלוק לאחר שקיעת החמה, אך לפי התרומת הדשן שביארתי שנקט שזמן המצווה הוקדם, יש לומר שהקדימו רק לזמן 'פלג המנחה' ולא קודם לכן.
ב) האם צריך להניח בערב שבת חנוכה שמן בנרות שידלקו עד מחצית השעה שלאחר 'משתשקע החמה' - הנה אם ננקוט שגדר המצווה השתנה, אם כן בוודאי שיש לדאוג שהנרות ידלקו בזמן הראוי שהוא 'משתשקע החמה' אך אם זמן המצווה הוקדם יש לומר שאם כן סגי לן במה שידלק חצי שעה לאחר ההדלקה, ובאמת בשולחן ערוך לא הזכיר להדיא שבערב שבת יש להקפיד להניח שמן בכמות גדולה יותר מביום חול, אך המשנה ברורה (שם) כתב זאת בשם האחרונים. אמנם אין הדבר מוכרח ויש לומר שעל אף שהקדימו את זמן ההדלקה מכל מקום זמן סיום ההדלקה נותר בעינו.
ג) האם ניתן לברך ברכת הרואה בראיית נר חנוכה בערב שבת קודם שקיעת החמה - אם זמן המצווה הוקדם יש לומר שכן, אך אם גדר המצווה השתנה יש לומר שכל זמן שלא הגיע 'משתשקע החמה' עדיין אין כאן 'נר חנוכה' אחר שזמן המצווה עוד לא הגיע.
ד) האם ניתן לברך לאחר ההדלקה - הנה אם המצווה בערב שבת חנוכה שהנר יהיה דלוק יש לומר שהרי זו מצווה מתמשכת ויהיה ניתן לברך אף לאחר סיום הדלקת כל הנרות (ולעניין שאר ימות החנוכה עיין במשנה ברורה סימן תרע"ו ס"ק ד' בשם הרע"א שלאחר הדלקת כל הנרות לא יוכל לברך את הברכה הראשונה).
טז - ויש לציין שהרשב"א שהוא חבר לשיטת הארחות חיים שניתן להדליק אף קודם השקיעה, נראה שלא סבר כטעמו (ללמוד ממצוות ההבדלה קודם צאת השבת) אלא שלמד זאת מכך שניתן להדליק בערב שבת קודם השקיעה, וכנראה למד שאין זו תקנה מיוחדת לערב שבת, וייתכן לבאר בשיטתו שנקט שאין צריך להדליק בזמן אלא העיקר שיהיה דולק בזמן (אף בשאר ימות חנוכה) וכמו הדלקת נר שבת שמדליקים קודם השבת לצורך השבת, ובאמת הרשב"א בתוך דבריו השווה נר חנוכה לנר שבת, ואם כן גם לשיטת הרשב"א אין לחוש לתרתי דסתרי, ולא נשאר לנו אלא שיטת הארחות חיים, אך כפי שהתבאר למעלה בערב שבת חנוכה אין אנו צריכים לטעמו של הארחות חיים.
יז - סימן רס"ג ס"ק מ"ג.
יח - כמבואר במשנה ברורה שם ס"ק מ"ב.
יט - עיין שו"ת יביע אומר חלק ב' אורח חיים סימן ט"ז שאישה קודם תברך ואז תדליק כי עיקר הדין שלא מקבלת שבת בהדלקתה, אך בבן איש חי שנה שנייה פרשת נח סעיף ח' כתב שתדליק ואז תברך כי מקבלת שבת בהדלקת הנרות.
כ - סימן תרע"ט סעיף א'.
כא - וכמה הלכות יש בנר חנוכה שאין זה דומה להדלקת הנרות בבית המקדש, שהרי כל השמנים כשרים לנר חנוכה, ועיין בפני יהושע לשבת דף כ"א עמוד ב'.
כב - אמנם אם נר ראשון של חנוכה חל בערב שבת נכנס לנידון האם להזכיר 'על הניסים' בתפילת מנחה, ובפשטות אינו מזכיר, אך ראה בדברי הגרש"ז בהליכות שלמה מועדים תשרי - אדר, פרק י"ז סעיף ז'.

סיפור לשבת

מידה כנגד מידה

אנו מתגוררים בחו"ל באחת ממדינות אירופה. כאשר נכנסנו לפרק האיש מקדש, ובתנו הבכירה הגיעה לפרקה, ברור היה שעלינו לחפש שידוך בישראל, לא רק בגלל שכל הילדים למדו בארץ ישראל אלא בגין העובדה הפשוטה שאנו ישראלים מבטן ומלידה. רק שנים בודדות קודם לכן עזבנו את הארץ, והילדים שהמשיכו ללמוד בה לא הכירו שפה זרה, ועל אחת כמה וכמה שלא הושפעו משום מנטאליות זרה. חיפשנו בארץ הצעה מתאימה, וביום בהיר היא הגיעה. שמענו על הבחור רק דברים טובים מכל הבחינות וזו היתה נראית ההצעה הטובה ביותר. העניין התקדם עד שהגיע לקו הגמר, ויום אחד טסנו לארץ כדי להשתתף בווארט המיוחל. הצד השני ביקש להיפגש לפני כן כדי לסכם מראש בנוגע לכמה עניינים טכניים. הלכתי לפגישה ברוח טובה מתוך ידיעה שמדובר בישורת האחרונה לקראת שבירת הצלחת. אולם בפגישה הופתעתי לשמוע שהם עומדים על כך שהזוג לא יתגורר בחו"ל אפילו יום אחד, למרות שבמקום מגורנו בחו"ל המתינה לה משרה בתחום החינוך, מתאימה ומתגמלת. הייתי המום לגמרי, שכן מראש דובר אחרת ובצורה הכי מפורשת. הצד השני לא הכחיש זאת אך טען שזו המציאות הנוכחית. מלבד זאת הופתעתי לשמוע על שינויים נוספים בין מה שדברנו בעבר ולבין מה שדובר עכשיו. יכולתי כמובן להודיע באותו רגע שמדובר כאן באי ישרות זועקת וכו' וכו', אך מצד שני ידעתי שאין לי את הסמכות להרוס שידוך מוצלח בגלל ויכוח שהוא בבסיסו טכני, קשה ועקרוני ככל שיהיה. שמעתי את כל דרישותיהם והודעתי להם שאשקול זאת ואשיב להם תשובה.

יצאתי מהפגישה די מתוסכל ואולי גם מבולבל. לא הבנתי איך ההתנהגות המפתיעה שלהם מסתדרת עם כל מעלותיהם עליהן שמענו רבות לאחרונה. למרות הכל יצאתי מהפגישה עם רצון כנה לבדוק באופן מיידי כיצד אוכל להיענות במהירות לדרישותיהם. לא חלפו שעות מאז הפגישה, והטלפון במקום שהותי מצלצל. זיהיתי על הצג את מספר הטלפון של השדכן ונדרכתי. "אני המום ממה שאני עומד לומר לך", פתח ואמר, "אבל העסק נגמר".

חשבתי שאני מתעלף. אמרתי לו שהייתי בכיוון להשיב להם בחיוב. היה ברור לי שאף אחד לא ציפה ממני להיענות לכל הדרישות המחודשות בפחות מיממה. השדכן היה מבולבל לא פחות ממני. הוא לא הצליח להסביר את המתרחש ורק העלה כמה דרכי פעולה שיעזרו לברר מה קרה. הוא לא אמר זאת, אך היה נשמע שהוא מיואש מראש מכל ניסיון להציל את המצב.

במשך היממה האחרונה מאז הפגישה עם הצד השני ועד שהשדכן התקשר, ניסיתי להסתיר מבני ביתי את המצב. האמת

המשך בעמוד הבא...

שלא קלטתי שהמצב כה חמור, אך גם את מה שהטריד אותי דחפתי עמוק ללב פנימה, לא רציתי להוריד להם סתם כך את המצב רוח. זכרתי את דברי חז"ל "ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא", וכך התייחסתי לקורות. אבל ברגע שהשדכן הנחית עלי את הפצצה, נאלצתי לשתף בה את בני ביתי. עד עצם היום הזה נצבט לי הלב כשאני נזכר באותו רגע מחריד. המהלומה, התעלומה, העצב והדמעות הרבות שזלגו מעיני אשתי ובתי.

הנעלב הראשי של הפרשה היה אמור להיות אני, וכפי שאפרט בהמשך, אך לא יכולתי להרשות לעצמי לשקוע בכעס או ברחמים עצמיים. בתור אב המשפחה הייתי חייב להיות חזק ולחזק את סביבתי הקרובה. נכון, מבחינת ההגדרה ההלכתית הם לא ביטלו את השידוך, כיון שה'וארט' עדיין לא התקיים, אך מבחינת התחושה הנפשית מדובר היה בעזיבת שידוך על כל המשתמע מכך. לא אגזים אם אומר שלמשך כמה שבועות הפך הבית שלי לשבור ורצוץ. ההפסד הכספי שהיה נעוץ בטיסה המיותרת ארצה התגמד לעומת הכאב בלב. הרגשתי שאני מתפוצץ להבין מה התרחש כאן.

לא ארכו הימים וגיליתי שהמוקד שעומד במרכז העניין הוא אני. מה שקרה זה, שברגע האחרון שמע עלי הצד השני דבר מסוים שהיווה מבחינתו עילה מספקת לביטול. מסתבר שהדרישות שהם העלו באותה פגישה מפתיעה נועדו לגרום לי לרדת מן העץ. וכאשר חלפה יממה ועדיין לא הודעתי לשדכן על סירוב, הם מיהרו לחתוך את הסיפור.

ההבזק היה חד ביותר. הרגשתי שהוא מתפוצץ לי במוח...

זה קרה כמה שבועות לאחר המקרה. מאז המאורע המעציב ניסיתי להסיח ממנו את הדעת ולהמשיך בחיים, אך הוא רדף אותי. אני לא רוצה להרחיב בכל הפרטים, אך מדובר היה בסיפור מוזר, מוזר מאוד. למרות היותי לכאורה נוגע בדבר, אני יכול להתחייב ולומר שהעילה שלהם לעצירת השידוך בגללי הייתה בלתי הגיונית לחלוטין, ויעידו על כך שאר השידוכים המצוינים שעשינו. באחד הימים שכבתי לנוח בצהריים ופתאום קלטתי הכל. לא הייתי זקוק לפרשנים ולא ליועצים, ידעתי מיד מה מוטל עלי לעשות.

כמה שעות אחר כך כבר נקש מיודענו בדלתה של שדכנית באה בימים, מתפלל בכל ליבו שהיא עודנה מתהלכת בין החיים. "רק רגע", נשמע קול צרוד מעברו השני של הדלת. היא נפתחה, והשדכנית ניצבה שם, מתעניינת לרצונו של האורח הבלתי קרוא. "אני..." אמר את שמו. "לא מכירה", ענתה השדכנית. הוא ניסה מכיוון אחר: "האם את זוכרת את פלוני אלמוני?" וכאן הוא נקב בשמו של קרוב משפחה שלו. "לא", ענתה השדכנית, וליבו החל לפרפר. היה פשוט אצלו שכל שדכנית זוכרת את כל השמות שעברו אצלה גם בחלוף עשרות שנים. הוא הציג שאלה נוספת מתוך תחושה פנימית שהתשובה על שאלה זו תכריע את גורלו. "האם את זוכרת את גב'... לפני 20 שנה חיפשת לה שידוך". "זוכרת?" תהתה הקשישה על השאלה המוזרה. "היא הרי כמו הבת שלי, אנחנו בקשר מתמיד". הוא שמח שמחה גדולה ואמר לה שברצונו לבקש ממנה טובה גדולה.

מה הניע אותו לפתחה של השדכנית הקשישה? כדי להשיב על כך עלינו לשוב 20 שנה אחורה. קרוב משפחה של מיודענו היה בחור יתום מאב ומאם. בימים ההם לא הייתה קיימת תוכנית ערבים, ובקושי אף הצליחו להקים קרנות פרטיות לצדקה. מיודענו נטל על עצמו את כל העול להשיא את קרוב המשפחה. אך לא רק העול הכלכלי היה מוטל על כתפיו אלא גם האחריות כולה. הוא היה זה שבירר עבורו אודות ההצעות, הוא היה הכתובת עימו יכול היה הבחור להתייעץ בשעת הצורך. בעצם הוא היה הכתף לכל הצרכים. ויהי היום והציעו לקרוב משפחתו הצעה מתאימה. השידוך הלך והתקדם, והוא, כמי שהאחריות מוטלת כולה על כתפיו המשיך לברר ולעקוב. המסקנה אליה הגיע היתה שיש לעצור את העניין במהירות. אין כאן המקום לפרט מה מנע ממנו להניח את כל השיקולים על השולחן באופן גלוי, אך המסקנה היתה ברורה לעיניו. זועקת.

הוא לא העז להחליט לבד אלא ניגש והתייעץ עם אדם גדול, אשר הכריע לעצור. גם קרוב המשפחה היתום לא הביע התנגדות לצעד הזה, למרות שהוא לא ירד לעומקו.

הוא חתך אפוא את העניין במהירות, וגם ממרחק של 20 שנה הוא לא שוכח את הזעקה המרה שהקים הצד השני, את הצער ואת הדמעות. בשעת מעשה הוא לא ידע ולא קלט שהשידוך בעצם הגיע לשלב סיום. זה צבט כבר אז את ליבו, אך הוא היה משוכנע במאת האחוזים שהוא עושה את הצעד המתבקש, הישר והנכון.

והנה, בחלוף עשרים שנה נחתה בביתו פרשייה דומה... כאשר הרהר בדבר הבזיק במוחו המקרה הישן והמודחק. ה'מידה כנגד מידה' זעק בקולי קולות. במקרה הראשון נעצר הכל באבחת סכין פתאומית, כך גם במקרה השני. במקרה הראשון הוא נאלץ להסתיר את הסיבה האמיתית לעצירת העניין, כך גם במקרה השני, ועוד פרטים שהשתלבו זה בזה בדיוק רב, כביכול שני המקרים לא היו אלא פאזל אחד שחלקיו יוצרו בטווח של 20 שנה. הוא ניסה לתקן. לא את עצם ההחלטה הנכונה, אלא את הטקטיקה, את דרך הוצאתה לפועל. לשם כך יצא לאתר את השדכנית שהיתה מעורבת אז בשידוך. כאשר איתר אותה שמח לשמוע שהיא עומדת בקשר עם הנפגעת דאז. השדכנית נזכרה מי הוא וחייכה חיוך עצוב. השנים שחלפו לא השכיחו ממנה את הכעס על קרוב משפחתו של הבחור היתום שפתאום התערב והחליט לגדוע את השידוך. כעת ניצב מולה קרוב המשפחה והראה לה את הצד השני של המטבע, את הסיבה שאילצה אותו בזמנו לפעול כפי שפעל.

"אני מבקש ממך טובה גדולה", פנה אל השדכנית. "בבקשה", נענתה. "אבל לפני כן עלי לברר שאלה אחת, שאלה שהיא מבחינתי המכרעת: האם חייה של המדוברת טובים, או שמא היא חלילה סובלת?" השדכנית התלהבה לספר על הבית המעולה שהקימה, על ילדיה הרבים והבריאים, על בעלה החשוב ועל כל הטוב הגשמי והרוחני שהם מנת חלקה. "הייתי מאושר", מספר בעל המעשה. "ידעתי שאם המציאות שם הייתה הפוכה, אזי בקשת המחילה שלי לא תוכל להועיל

המשך בעמוד הבא...

הרבה. אדם שסובל מתקשה לסלוח לכל מי שהוא חושד שאשם בסבל שלו. גם כשהוא אומר סלחתי, אתה לא יכול להיות בטוח שזה מה שהוא מרגיש". הוא סיפר לשדכנית על המקרה שחזר על עצמו בביתו וביקש ממנה להתקשר לבדוק אם ניתן לקבל מחילה. "למה שאני אעשה זאת?" תמהה השדכנית והושיטה לו טלפון עם מספר. במשך תשעים הדקות הבאות הוא גולל את כל הקורות. לא ביקש סליחה באופן טכני אלא הניח על השולחן את כל הנתונים שאמורים לגרום לצד השני לקבל פרספקטיבה חדשה על הסיפור ולסלוח באמת. במהלך השיחה גם הציע פיצוי כספי, הצעה שנדחתה על הסף בנימוס תקיף. בשעה 6:30 אחה"צ הוא עזב את ביתה של השדכנית מצויד בסליחה ומחילה מושלמת. בשעה 7:15 התקשר לביתו שדכן עם הצעה... אם ההצעה לא הייתה מסתיימת בטוב, הסיפור לא היה מופיע כאן. "בתי זכתה לקבל בחור למדן עצום, בעל מידות וממשפחה מיוחסת, מלבד זאת הם נתנו לזוג עשרות אלפי דולר מעבר למה שהתחייבו, וזה אפשר להם לרכוש דירה טובה יותר".

בעל המעשה מעיד כי לסיפור יש ענפים נוספים ומדהימים אותם הוא לא מוכן לספר כדי לא לחשוף פרטים אודות המשפחות המדוברות. הצד השווה שבכל הפרטים הוא ה'מידה כנגד מידה' שנראית עין בעין. פרט אחד שהוא כן מוכן לספר זה, שגם קרוב המשפחה שלו (הבחור היתום) קיבל איתות משמים בגין חלקו – העקיף אמנם – בפרשה.

שאלה: מה הלקח שלך מכל הסיפור? בעל המעשה: "לקח לי זמן להגדיר לעצמי עד כמה הייתי אשם במקרה הראשון בו עצרתי את השידוך. הרי בשעת מעשה כלל לא ידעתי שהוא בעצם הגיע לקו הגמר. נכון, יש לי כמה וכמה לימודי זכות על התנהגותי, אך דבר אחד ברור לי כשמש: אסור לשגר טילים. כאשר אתה משגר טיל, מתעופפים ממנו רסיסים ופוגעים במקומות שכלל לא התכוונת לפגוע. גם אם עצם הפעולה שלי בשעתו היתה נכונה, וגם כיום אני משוכנע בכך במאת האחוזים, הרי שצורת הביצוע היתה צריכה להיות שונה. הקב"ה חיכה לי 20 שנה עד שבדרכי השגחתו הפנים לי את המסר הזה בצורה החדה ביותר.

לסיום, ברצוני לבקש ממי שרואה את עצמו קשור לסיפור – שידע בבירור שהוא טועה... וזו הסיבה לפיה שיניתי פרטים בסיפור.

(דוד גרוס)

אשרי מי שמבזים אותו ושותק

סיפר מ: אני אב למשפחה ברוכת ילדים, תשעה במספר ברוך ה'. לפני כשש שנים חלתה אשתי במחלה הקשה לא עלינו. עשיתי הכל כדי שתבריא, התייעצתי עם גדולים ומומחים בתחום ושילמתי סכומי עתק לרופאים הבכירים ביותר בארץ ובחוץ לארץ.

במשך שנתיים טולטלנו בבתי חולים ובטיסות מפרכות, אך המצב רק התדרדר. באחת השבתות שבתנו כל המשפחה עם אשתי בבית החולים וראינו את חולשתה הגדולה. בצר לי הלכתי במוצאי שבת קודש לתלמיד חכם ירא שמים וסיפרתי לו את מר ליבי. תוך כדי הדברים פרצתי בבכי, מרוב רחמים על מצבה של אשתי, על ילדיי שזמן רב גדלים בלי אמא ועלי.

אותו תלמיד חכם בכה עימי גם יחד, ולאחר מכן אמר לי את דברי רבותינו: "אמר רבי יצחק, יפה תפילה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין". שאלתי מה הכוונה, והוא ענה: "דרש רבי פנחס בר חמא: כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר: חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה". שאלתי: "אז מה עלי לעשות?" והחכם ענה: "תשפוך לפני ה' בכל יום את צקון ליבך בדיוק כמו ששפכת לפני ותרבה בצדקה, שנאמר: צדקה תציל ממוות".

הודיתי לו על העצה ויצאתי מביתו. הלכתי לביתי ובדרך חשבתי איך אוכל לקיים את מצוות הצדקה, הרי בעקבות הטיפולים והטיסות נעשיתי בעל חוב גדול, והסכום שעלי להחזיר תפח למימדים מדאיגים. אבל כיוון שהייתי נחוש בדעתי לעשות הכל כדי שאשתי תבריא, החלטתי לתרום לגמילות חסדים הסמוך לביתנו את הבגדים שלי ושל ילדיי שאינם מוכרחים לנו, ואנו נסתפק בבגדים הכרחיים בלבד. חשבתי שזוהי בוודאי צדקה גדולה, כי מאותו גמילות חסדים נהנים הרבה עניים בני טובים.

כשהגעתי לביתי אספתי את ילדיי סביב השולחן ואמרתי: "ילדיי חביביי! כדי שאמא תבריא אנחנו מוכנים לעשות הכל. לפני שעה קלה קיבלתי עצה מתלמיד חכם להרבות בתפילות ובצדקות. לכן נתפלל כולנו לה' בכל יום תפילות היוצאות מהלב, וגם לפני השינה נשפוך שיחנו לפני ה' לרפואתה של אמא. כל אחד מאיתנו יודה לה' על כל הימים והשנים שאמא היתה בריאה, הכינה לנו יום-יום כריך לתלמוד תורה, כיבסה וגיהצה לנו את הבגדים כדי שניראה בני תורה מכובדים, ניקתה וסידרה את הבית שיהיה ראוי ששכינה תשרה בו, ובכלל דרכה נתן לכם ה' חיים". הוספתי שהחכם אמר להרבות בצדקה, ועלה לי רעיון איך נוכל כולנו להשתתף במצווה חשובה זו. הילדים היו קשובים וגילו רצון לעשות כל מה שאומר. "כל אחד יברור את בגדיו, וכל בגד שאין בו צורך יום-יומי ניתן לגמילות חסדים

המשך בעמוד הבא...

הסמוך".

הילדים שמחו מאוד מהרעיון. הקטנים נהנו מהחוויה שבדבר והגדולים הבינו שצדקה זו יכולה לרפא את אמא. יחד מילאנו ארבע שקיות ענקיות של בגדים משובחים, בהם הבגדים היקרים שרכשנו לכל המשפחה לכבוד חתונת בתנו שהתקיימה לאחרונה ומסרנו אותם לגמילות חסדים. בעל הגמילות חסדים שמח מאוד ובירך את אשתי מכל ליבו ברפואה שלימה. עניתי "אמן" בכוונה גדולה, שמחתי מהברכה ושבתי לביתי.

עבר חודש ימים. מצבה של אשתי לא התדרדר עוד ברוך ה', אך גם לא השתפר. הרגשתי חיזוק גדול מכך שמצבה לא התדרדר והחלטתי לקחת את ילדיי למערת המכפלה, להודות לה' ולהתחנן לפניו לרפואה שלימה. כשהגענו לחברון התפללנו, רקדנו ושרנו: "על הכל ה' אלוקינו אנחנו מודים לך..." הסברתי לילדיי שאנו מודים לה' על הכל, על הטובה וגם על מה שנראה רע, כי הכל בוודאי טוב. שרנו גם: "י-ה זכות אבות יגן עלינו... מצרותינו גאלנו..." וכיוונו שזכות האבות הטמונים בחברון תגן עלינו שאמא תישאר עימנו בריאה ושלימה. עשינו את דרכנו לעבר ביתנו בהרגשה מיוחדת ועילאית מאוד, שוודאי התקבלה תפילתנו. ההרגשה היתה חזקה כל כך, גם אצל ילדיי, עד שהגדולים שבהם כבר החלו לומר לי שצריך לצבוע את הבית כדי שאמא תשוב לבית נקי.

בשעה אחת-עשרה בלילה הגענו לביתנו, ולצערנו גילינו כי הבית מוצף במי ביוב... נוצרה סתימה בצנרת והמטבח והסלון הוצפו במים שהדיפו ריח נורא. בני הגדול לא איבד עשתונות, הוא הורה לכולנו להישאר בחצר והחל לנקות את הבית. כיוון שאנו גרים בקומת קרקע, הוא גרף את מי הביוב מהבית החוצה לעבר בור הניקוז הסמוך לבניין. בדיוק באותו זמן שבו מאירוע משפחתי השכנים הגרים מולנו. מבלי משים החליק בנם הקטן על מי הביוב ובגדיו היקרים התלכלכו. אימו כעסה מאוד והחלה לצעוק על בני, ולא הסתפקה בזה אלא ניגשה אלינו לגינה והחלה להשפיל אותי ואת ילדיי. השכנים החלו להציץ מהחלונות לראות את סיבת הצעקות בשעת לילה מאוחרת, אך הדבר לא הרתיע אותה והיא המשיכה לצעוק. ביקשתי את סליחתה וניסיתי להתנצל, אך היא לא היתה מעוניינת לשמוע אותי והמשיכה בהשפלות. בין היתר אמרה: "לא כולם מלוכלכים כמותכם ולובשים בגדים מהפח... הלכלוך שלכם הרס את הבגדים היקרים של בני. מתאים לכם לגור בבניין מלוכלך ולא כאן בינינו!" כך המשיכה "לברך" אותנו בכל מיני ברכות. נפגעתי עד עמקי נשמתי, כי היה מקור לדברים שהיא אמרה. מאז חלתה אשתי היה לנו קשה לשמור על הסדר והניקיון בבית, אלא שהסתרנו את המחלה מהשכנים.

בני בן התשע ניגש אלי ואמר לי דבר מה בשקט. ניסיתי להבין מה הוא אומר, התכופפתי לעברו והוא לחש: "אבא! הבן של השכנה לובש את הבגדים שהיו שייכים לי! השכנה לקחה אותם מהגמילות חסדים. אני מזהה את החוט הצהוב שאמא תפרה לי בבגד הזה...". צמרמורת עברה בגופי. היתה לי אפשרות לגלות לשכנה שהבגדים שבנה לובש הם בכלל שלנו, שאנחנו מסרנו אותם לגמילות חסדים... אך התאפקתי וסגרתי את פי. השכנה המשיכה להטיל עלינו ביזיונות. היא המתינה שבני יסיים את הניקיון, ומידי פעם זרקה עוד מילה פוגעת ועוד "ברכות" וכינויים למיניהם. שתקתי והזהרתי את ילדיי שלא יענו.

בתום הניקיון נכנסנו לביתנו והשכבתי את ילדיי לשנת לילה. לאחר מכן יצאתי מביתי, נסער מההשפלות שעברנו וצעדתי למקום היחיד המסוגל והרגיע את הרגשתי הכבידה, בית המדרש. לשמחתי פגשתי בבית המדרש את אותו תלמיד חכם, כשליח נפלא מהשמים. עידכנתי אותו במצב בריאותה של אשתי ואף סיפרתי לו על ההשפלות והביזיונות הנוראים שספגנו מהשכנה בשתיקה, אף שהיה לנו פה להשיב להם מנה אחת אפיים. הוא התפעל מאוד ואמר: "בטוחני שהשתיקה שלכם למול ההשפלות הללו תעמוד לרפואת אשתך!"

על אתר הראה לי החכם את דברי רבותינו שדרשו על האבן של בנימין בחושן, "ישפה" – יש פה. "יש לו פה" לענות על הביזיונות שביזוהו אחיו ואמרו עליו שהוא גנב בן גנבת, והוא שתק. סיים החכם: "על הנעלבים ואינם עולבים נאמר: 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', ובזכות זה 'שמש צדקה ומרפא בכנפיה' תזרח על אשתך, והיא תצא לחיים טובים וארוכים". עניתי "אמן" מכל הלב ושמחתי מאוד.

למחרת בבוקר נסעתי לבית החולים, ושם התברר שבעקבות טיפול שאשתי מטופלת בו זמן רב החל מצבה להשתפר. כעבור שבוע הביעו הרופאים התפעלות עצומה ואמרו כי המצב שלה הולך ומשתפר מיום ליום. שאלתי את הרופאים אם הם רואים סיבה לדבר והם ענו שאין להם מושג מדוע הטיפול מצליח בעיתוי הנוכחי דווקא והוסיפו שרוב המטופלים במצב שלה אינם נותרים בין החיים. הרפואה שלה היא בגדר "נס רפואי של ממש".

השבתי להם: "אתם רוצים לשמוע אילו מעשים מביאים לנס רפואי כלשונכם?!" אחד מהרופאים הנהן, ואני סיפרתי להם על התפילות והצדקות ועל השתיקה לנוכח ההשפלות והביזיונות. "נציע את זה לכל המטופלים..." אמר אחד מהרופאים וציין שדבריי עושים קידוש השם גדול. לאחר כחודשיים מאותו הערב שספגנו ביזיונות השתחררה אשתי מבית החולים לשיקום, וכעבור שלושה חודשים נוספים הבריאה לחלוטין!

ביום שחרורה נסענו שוב לקברי האבות, נתנו הודאה גדולה לה', רקדנו עם ילדינו ושרנו בשמחה: "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם". למחרת בבוקר תלינו מודעות והזמנו את כל שכנינו לסעודת הודיה שתיערך בביתנו בשעות הצהרים. בסעודת ההודיה סיפרנו לכולם על המצב שאשתי היתה נתונה בו ועל הנס הגדול שעשה לנו ה' יתברך.

השמועה התפרסמה בכל השכונה, ואף בעלה של אותה שכנה הגיע לביתנו... הוא ביקש להיכנס עימי לחדר ושם הביע צער וחרטה עמוקה על התנהגותה של אשתו כלפי וכלפי ילדיי בזמן שהיינו נתונים במצב קשה. מיד ניחמתי אותו והסברתי לו כי דווקא ההשפלות והביזיונות שחווינו החזירו את אמא שלנו הביתה. סיפרתי לו שבאותו לילה, לפני שקראתי קריאת שמע

המשך בעמוד הבא...

על המיטה, שפכתי את ליבי לפני ה' ואמרתי: "ריבונו של עולם! ראה נא, אפילו השכנים צועקים עלינו שלא ייתכן שיהיה בחלקנו לכלוך שכזה. לא ייתכן שישאר הלכלוך הנורא של המחלה באמא היקרה שלנו". ברוך ה' התפילה הזו התקבלה, כי מיד אחר כך הלך מצבה והשתפר בצעדי ענק והיא חזרה הביתה בריאה לחלוטין.

לחצתי לו יד בשמחה ובאהבה ואף הוא הצטרף אלינו להודאה לה' בשירה ובריקודים. כיום ברוך ה' הכל בסדר. התקופה הקשה שעברנו גרמה לי להסתכל אחרת על החיים. דברים שפעם הייתי מתרגש מהם היום כבר אינם מפריעים לי, כי הכל שטויות. פקק תנועה, תור בבנק, "גנבו" לי את החניה, הבוס בעבודה צועק, הילדים הפכו את הבית, הרכב התקלקל – הכל שטויות, הבל הבלים. לפעמים במרוצת החיים אנחנו חושבים שמובן מאליו שה' נותן לנו בריאות וחיים. היצר הרע גורם לנו לרוץ ולרדוף אחרי עצמנו, אבל רק אם נעצור, נתבונן ונחשוב על נפלאות ה' – נודה לו על כל מה שהוא נותן לנו, נשמח מכל דבר קטן, נעריך את הזמן שאנו מקבלים בעולם הזה וננצלו לקיים את רצונו יתברך ולעשות מעשים טובים...!

שביבים / שאול שיף

הכוח משחית

לפני חמישים שנה נערך אחד הניסויים החברתיים החשובים בהיסטוריה. פסיכולוג מאוניברסיטת סטנפורד בקליפורניה בשם פיליפ זימברדו, ביקש לבחון את האופי האנושי: האם האדם הוא טוב או רע? כמה מהר הוא נופל לרוע כשיש לו את היכולת לעשות זאת?

במרתף מחלקת הפסיכולוגיה באוניברסיטה, נבנתה קומה שנראתה כמו קומת כלא. בצורה אקראית נבחרו 81 מתנדבים להשתתף בניסוי, ובהטלת מטבע תשעה מהם נקבעו להיות אסירים ותשעה להיות סוהרים. הסוהרים קיבלו תפקיד לשמור על הסדר בכלא למשך שבועיים והיה עליהם לקבוע בעצמם את הכללים ואת הענישה.

הסוהרים נכנסו לבתי האסירים לעצור אותם, הפשיטו מבגדיהם והתיזו עליהם ספריי צורב, כאילו לנקותם מכינים. האסירים הולבשו בשמלה שהייתה כמו שק גדול על הגוף וכובע ניילון על הראש.

היום הראשון עבר ללא תקריות, אבל ביום השני החל המרד. האסירים זרקו את כובעי הניילון מראשם ודחקו את המיטות מול דלתות התאים. הם מנעו מהסוהרים להיכנס לתאים וקיללו והתגרו בהם. הסוהרים נלחצו והגיבו בכוח: הם התיזו לתוך התאים מטפי כיבוי אש שיש בהם תחמוצת פחמן שמקפיא את העור והרחיקו את האסירים מהדלתות. הם פרצו לתוך התאים וגררו את ראשי המרד לצינוק - שהיה ארון קיר ברוחב חצי מטר ולא ניתן היה לנוע בו.

האסירים הגיבו בהתעלמות כללית מהוראות הסוהרים. בתגובה נאסר עליהם לצאת לשירותים והם הוכרחו לעשות צורכיהם בדלי שהושאר בתא. הסוהרים עיכבו את ריקון הדליים והכלא החל להסריח. ביום הבא נפוצה שמועה על ניסיון בריחה והסוהרים הגבירו את הלחץ: הם אילצו אותם לעשות כפיפות בטן אינסופיות, לקפוץ באוויר וכל דבר שיכול להחליש אותם. בסופו של דבר, הניסוי הופסק לאחר שישה ימים, כי התוקפנות של הסוהרים עברה את הסביר.

מבלי להיכנס לוויכוחים אודות אופי הניסוי והמסקנות העולות ממנו, לקח ברור עולה: הכוח משחית. אנשים טובים הופכים להיות רעים כשהם נגררים להפעיל כוח. הרגשת העוצמה מעוררת את הנטיות הרעות שבנו ומגלה פנים שאיננו מכירים בעצמנו.

[הרב שניאור אשכנזי שליט"א]

מוכרחים להיות שמח

אחד מבאי ביתו הקבועים של מרן הגרא"יל שטיינמן זצ"ל, היה הג"ר משה סחייק שליט"א, מחבר ספרי 'מזקנים אתבונן' ושאר ספרים המבוססים רובם ככולם על מה ששמע ולמד מפיו של מרן הגראי"ל זצ"ל.

בשיחה עם הרב סחייק שליט"א ביקשנו לשמוע מפיו על סודה של השמחה המיוחדת שתמיד שרתה על פניו של מרן זצ"ל. ואכן, הרב סחייק נענה לשאלתנו והשיב בצרור עובדות, סיפורים ואמרות ששמע וראה אצל מרן זצ"ל, בהקשר לנושא זה.

"אין ספק שהשמחה היתה מאפיין מאוד מאוד ברור אצל רבינו", הוא מאשר, "בכל פעם שראית אותו, העיניים שלו היו זורחות מאושר, על פניו נחה הבעת פנים של שמחה. לא זו בלבד, אלא גם אנשים שבאו בצל קורתו, הרגישו שהשמחה מתפשטת בליבם. כל מי שיצא מהבית, היה יוצא עם חיוך.

"זה המקום לציין שלא תמיד יכלו לראות את זה. לפני שעלה להנהגה, היה מרן זצ"ל מסתיר מאוד את השמחה שלו. כמובן שהיתה לו שמחה גדולה בקיום המצוות מגיל צעיר מאוד. הרי פעם כשהיה ראש ישיבה צעיר יחסית הגיע לסטייפלער, ודיבר איתו על זה שחייבים לעשות משהו כדי להכניס לרבים את המושג של שמחה בקיום המצוות. בעקבות אותה שיחה עם הסטייפלער הוא

גם הדפיס מחדש את הספר 'אור השנים' שעוסק בנושא זה של קיום המצווה מתוך התרגשות ואהבת ה', וכתב מכתב כהקדמה נוספת לספר שבו הוא כותב שהרי עיקר עסק היהודי מבוקר ועד ליל בקיום המצוות, ומאחר וצריכים לקיים מצוות בהתרגשות, יוצא שאם עושה המצות בלא שמחה יש חוסר ולכן וחייבים להשקיע בזה, ומי שמשקיע בזה יכול להתרומם עד מאוד. נציין, כי רבינו סיפר שהוא סיכם עם הסטייפלער שהוא יעסוק בהדפסת הספר והסטייפלער יכתוב הקדמה על נחיצות הלימוד בו. לבסוף כתב רבינו הקדמה משלו וכשבא לסטייפלער שיכתוב גם הוא הקדמה כפי שסיכמו, אמר לו הסטייפלער, שההקדמה הזאת כל כך טובה שאין צורך להוסיף עליה כלום...

"אבל כלפי חוץ לא יכלו כל כך לראות את השמחה הזאת. שמעתי מבנו מרן הגאון רבי שרגא שטיינמן, שהוא מספר שאחרי שאביו זצ"ל עלה להנהגה, הוא ראה תמונה שלו כשהוא צוחק, הוא ניגש עם התמונה לאימו ע"ה, ואמר לה "אמא תראי! אבא צוחק!", וכך עמדו שניהם כלא מאמינים, איך ייתכן שאבא צוחק, הוא הרי אף פעם לא ראינו שצוחק. מקטנות ראינו שהוא מאושר תמיד אבל לצחוק? הוא הסתיר את השמחה הפנימית העצומה שהיתה בו.

"אני זוכר שפעם בא הרב שטיינמן לשאת דברים בישיבה קטנה בה למדו הילדים שלי. הם סיפרו שחלק מהבחורים פחדו לשבת או לעמוד בפני הרב שטיינמן, כי חששו שהוא יראה את העבירות שלהם. היה פחד של ממש מפניו.

"כמו כן אני זוכר תקופה שבה הוא היה מתפלל שחרית במניין ותיקין שהיה בכולל הלפרין, ומנהגו באותה עת היה שבחזרת הש"ץ הוא היה מסתובב ופניו אל הציבור, והיה סוקר במבטו כל אחד ואחד מהמתפללים באופן פרטני. יכלו להרגיש אז בחוש, איך שברגע שהוא היה נותן עיניו באדם, היה חולף באותו אחד רעד, למרן היה מבט חודר ומטיל מורא.

"אבל אחרי שעלה להנהגה, הוא כנראה הבין ברוחב דעתו שמנהיג של כלל הציבור צריך להתנהג אחרת, ומיני אז הוא היה הרבה יותר חייכן ולבבי, והשמחה הפנימית שלו פרצה החוצה ונגלתה לעין כל".

■ אתה מוכרח לשמוח

"פעם דיברנו עם מרן על הנושא של שמחה בקיום המצוות, ושאלנו אותו. הרי יש נידון בפוסקים, מה קורה אם יורד גשם בלילה הראשון של סוכות, אחד יש לו גג לכסות את הסוכה והוא אכן מכסה אותה, והשני אין לו גג והגשם מרטיב אותה. אחרי שהגשם פוסק, בלילה הראשון צריך זה שהסוכה שלו רטובה והסכך שלו עדיין מטפטף, ללכת לאכול בסוכת חברו שהיא יבשה ובה לא מטפטפים המים. "דנים הפוסקים בשאלה אם עליו לברך על הסוכה הזאת או לא, כי הרי השמחה אינה שלמה, מאחר והוא נאלץ לגלות לסוכתו של החבר. "אומר ה'חיי אדם' והביאו המ"ב סימן תר"מ ס"ק -כ"ז, שאמנם יש בעיה לברך, אבל בכל אופן, מי שהוא בעל נפש יתעלה מעל כל המחשבות הללו, ויביא את עצמו לידי שמחה למרות שהוא נמצא בסוכה של מישהו אחר - ואז יברך...

"שאלנו את מרן, האם אפשר לומר את אותו הדבר גם על מצוות אחרות. האם כל מצוה שאדם רוצה לשמוח הוא יכול לחייב עצמו לשמוח, גם כשלפעמים המצווה באה בקושי רב, קושי פיזי ונפשי, איך אפשר לשמוח?

"ענה לנו מרן בשאלה מאוד פשוטה: אם יבוא אליך מאן דהו וישאל אותך אם אתה רוצה לקבל סטירת לחי. מה תענה?". כמובן שכולנו אמרנו פה אחד שאף אחד אינו מעוניין לקבל סטירה.

"ואם אותו אדם מתברר כמיליונר גדול, והוא מבטיח לתת לכם סכום של מיליון דולר עבור הסטירה, מה אתם אומרים, תסכימו? בוודאי שכן, ולא עוד אתם תשאלו אותו אם אפשר אולי לקבל שתי סטירות ולקבל שני מיליון דולרים...

"למה? כי יתברר לכם שהסטירה אומנם כואבת וגם משפילה, אבל התמורה שמגיעה בעקבותיה מצדיקה את הכאב וההשפלה עשרת מונים.

"כך צריך האדם לחשוב על כל מצווה שהוא מקיים. זה קשה? נכון! אבל אתה מקבל על זה מיליון דולר! איך אפשר שלא לשמוח?

"בהזדמנות אחרת הזכיר מרן זצ"ל את דברי חובת הלבבות שאומר, שאין בעולם הזה שום פעולה שאינה בגדר של מצוה או חלילה עבירה. אין אמצע, כל פעולה אם היא נעשית לשם שמים היא מצוה ואם חלילה היא נעשית שלא לשם שמים או שלא כהלכה, היא עבירה.

"ומאחר שאחד הפרטים בקיום המצווה הוא לקיים אותה בשמחה, ממילא מגיע האדם מכך שהוא ישמח כל היום כולו...

"לאחר מכן אמר מרן שזאת דרגה גבוה ולאו כל אדם זוכה להחזיק בהרגשה הזאת שכל מעשיו הם מצוה ולשמוח בהם, ולכן העצה לאנשים שלא זוכים לכך היא לחזק בלב את ההרגשה שהקב"ה בחר בנו מכל העמים, וההרגשה הזאת שאני מיוחד והקב"ה בחר בי באופן אישי לעבוד אותו ולשרת אותו, זה דבר שצריך לשמח מאוד את האדם.

"שאל אחד הנוכחים, אבל הרי הקב"ה לא בחר רק בי, הוא בחר בכל העם היהודי יש עוד מיליוני אנשים כמוני.

"השיב לו מרן זצ"ל: ומה בכך, וכי עינך צרה בשל אחרים. הקב"ה בחר בך באופן אישי ובחר גם בהם, אתה צריך לשמוח וגם הם צריכים לשמוח".

■ רפואה פלאית

"את הדברים הללו", ממשיך הרב סחייק לספר, "הדפסתי בעבר בספר שכתבתי על חג הסוכות במשנתו של מרן זצ"ל. לאחר שהספר התפרסם, התקשר אלי הרה"ג ר' יעקב פוזן, מהוצאת הספרים 'יפה נוף', וסיפר לי סיפור יפה.

"את הווארט הזה של הרב שטיינמן, כתבתי לפני כמה שנים בהגדה של פסח מדברי הרב שטינמן בשם 'בצלו חמדתי'..." הוא מספר, "באותה העת נסעתי לבית החולים קפלן ברחובות, לבקר חבר ששכב מאושפז ועבר בדיקות רבות.

"הגעתי אליו ושאלתי אותו למה הוא התאשפז ומה קרה לו... השיב לי היהודי שהוא לא יכול להזיז את הרגליים. עשו לו בדיקות ולא מוצאים כלום, בדקו עוד כיוונים לקחו ביופסיות, עשו IRM אין לרופאים שום הסבר למה הוא לא יכול להזיז את הרגליים רח"ל... השתתפתי בצערו, איחלתי לו החלמה ונתתי לו במתנה את הספר החדש שהדפסתי, ההגדה של פסח החדשה...

"אחרי שבועיים אני רואה את היהודי הזה מהלך ברחובה של עיר כאחד האדם... שאלתי אותו, תגיד לי, ידידי מה זה? הצליחו למצוא את הבעיה סוף סוף? פתרו את הבעיה??? סיפר לי החבר דבר פלא. הוא אמר לי שהוא שכב בבית החולים וקרא את ההגדה של פסח שהבאתי לו עם כל הווארטים והסיפורים, והנה הוא הגיע לווארט הזה של הרב שטיינמן שאומר שיהודי צריך תמיד לשמוח, ויכול אפילו להכריח את עצמו לשמוח כפי שביאר עם המשל על הסטירה. וא חשב לעצמו, הרי אני שוכב בבית החולים לא יכול לזוז, קשה לי להתרכז אני לא יכול ללמוד, אבל לשמוח אני יכול... כך הוא התחיל פשוט להשקיע מחשבה בזה ולשמוח בעצם היותו יהודי שזוכה לעשות את רצון הבורא...

"וראה זה פלא, אט אט החלה התחושה לחזור לרגליים שלו, הוא התחיל להניע אותם, ובתוך ימים כבר הצליח ללכת. הרופאים אמרו לו שילך הביתה. אין להם כבר מה לעשות אתו בבית החולים, ולמרות שהם מאוד היו רוצים לדעת מה קרה כאן, הם מבינים שהפעם הם יישארו כנראה עם שאלה שאין עליה תשובה... מסתבר שהשמחה עצמה היא זאת שריפאה אותו. הפלא ופלא".

מלך ליום אחד

"בהקשר זה מספר לנו הרב סחייק את הסיפור הבא, אותו זכה לשמוע כמה פעמים מפיו של מרן הגראי"ל בעצמו, וכך היה מרן מספר... "לפני כארבע מאות שנה, היה בפולין יהודי בשם ר' שאול וואהל. הוא היה תלמיד חכם מובהק וירא שמים גדול, ובשלב כלשהו הוא החליט להשתלם בחוכמת הקבלה, ולשם כך נסע לאיטליה שהיתה אז מרכז רוחני גדול מאוד וחיו בה גדולי המקובלים. פולין עצמה היתה אז מדינה מאוד מפגרת, רוב האוכלוסיה שלה היתה נבערת מדעת, ולכן כל האצילים הפולניים ומי שהיתה בידו יכולת, היה שולח את הילדים שלו לאיטליה כדי לרכוש השכלה.

"כך קרה שבעודו באיטליה פגש ר' שאול וואהל כמה אצילים פולניים, התפתחה ביניהם שיחה ומאז הוא התחבב עליהם מאוד והיה לאחד מממקורבם כשהוא שקוע בעולמו שלו בלימוד התורה והם בעולמם שלהם. הוא שמר על הקשר מתוך הבנה שביום מן הימים יוכל להשתמש בקשרים אלו לטובת העם היהודי.

"ויהי היום, אחרי שנים, אירע שמת הקיסר הפולני, והיה צורך למנות מלך חדש, שכן החוק באותם ימים קבע שמיד עם מותו של המלך ימנו אחר תחתיו. הבעיה היתה שהתפתח ויכוח בין קבוצות שונות של אצילים ובעלי שררה, אלו טענו שצריך למנות מלך כזה ואלו טענו שדווקא אחד אחר יותר מתאים לתפקיד, ומאחר והתקשו להגיע להסכם הציעו לדחות את מינוי המלך למחרת היום.

אולם החוק שם חייב שלא יעבור לילה בלי שיהיה מלך בארץ פולין. ולכן החליטו למנות מלך זמני. עם זאת, הם הבינו טוב מאוד שכל אחד מהם שיתמנה לתפקיד באופן זמני, יקבל באותו הרגע את כל סמכויות המלוכה לידיו, ואף אחד לא יוכל לחייב אותו להתפטר, ולכן חיפשו מישהו נאמן שלא יבגוד בהם, ומצאו את ר' שאול וואהל שרבים מהאצילים הכירו אותו וסמכו עליו, וגם העובדה שהוא היה יהודי הרגיעה אותם, כי הם הבינו שיהודי לא יוכל להשתלט על פולין כולה ולמלוך בה נגד רצון כל האצילים הפולניים..

וכך הפך ר' שאול למלך פולין למשך יום אחד ולכן מאז קראו לו וואהל דהיינו שר ומלך. האגדה מספרת שבאותו הלילה הוא עבר על ספר החוקים של פולין, ותיקן את כל הסעיפים שהיו נגועים באנטישמיות קשה, וכך למעשה סייע רבות לבני עמו היהודים מתוקף מעמדו כמלך, כשהשינויים הללו נשארו גם אחרי שהוא התפטר מהתפקיד.

"מרן הגראי"ל היה אומר, אמנם הקירבה לגויים יכולה להניב תועלת לביטול גזירות וכדו', אך 'אליה וקוץ בה', היא יכולה גם להיות מאוד מסוכנת, וכך אירע לר' שאול שהוא נקלע לבעיה גדולה מאוד.

ביום מן הימים המלך קרא לו ועל פניו נהרה של שמחה... "חשבתי על רעיון נפלא" אמר המלך, "ואין לי שום ספק שאתה תהיה מאושר כשתשמע עליו. אני חושב להשתדך איתך. הבת שלי והבן שלך שידוך מושלם. בתי כלילת המעלות, היא נסיכה אמיתית, והבן שלך הרי הוא עלם צעיר, יפה תואר, משכיל מאוד ונעים הליכות. שידוך מושלם...

הדיבור נעתק מפיו של ר' שאול. הוא שתק ולא אמר דבר, ומיהר לשוב לביתו בעודו מנסה לטכס עצה איך יוכל להימלט מפני הרעה מבלי לפגוע בכבודו של המלך ולחייב את ראשו למלכות.

בצר לו החליט לעשות מעשה לחתן את בנו במהירות, עוד הערב, ומחר הוא יגיד למלך שבנו כבר נשוי לאשה. אבל היכן ימצא כלה מתאימה לבנו? הרי הוא כזה בחור מוכשר ומיוחס לא כל אחת מתאימה לו...

לבסוף החליט לגשת לבית החולים המקומי, לחפש נערה יהודייה שסובלת ממחלה קשה, והנערה שתהיה חולה במחלה קשה וסופנית ל"ע, היא תהיה הכלה. כך הבן שלו יהיה נשוי, ובתוך זמן קצר יהפוך לאלמן ויוכל להתחתן ברוגע ובנחת בבוא העת והזמן המתאים...

ניגשו לבית החולים, מצאו נערה שכל הרופאים נואשו מלהציל את חייה, ועשו חתונה קטנה וחפוזה, כשלאחריה חזר החתן אל ביתו, והכלה הטרייה נשארה עם חוליה האחרון על המיטה בבית החולים.

למחרת בבוקר ביקש ר' שאול להיפגש עם המלך, ואמר לו: "אדוני המלך ירום הודו, איני יודע איך אוכל לאכזב אותך, אבל הבן שלי כבר נשוי. אתמול נעתק הדיבור מפי כי לא ידעתי איך לומר לך את זה, כשאתה היית כל כך שמח מהרעיון המוצלח....

"שמע הקיסר את הדברים, הוא אכן התאכזב מאוד, אבל הבין שהשידוך אינו בר ביצוע, ומיהר לוותר על הרעיון מבלי שייעלב או ייפגע מהסירוב של ר' שאול".

שידוך משמים

"עוברות כמה שנים, והנה נקישות על דלת הבית. בנו של ר' שאול, ניגש לפתוח את הדלת ובפתח עומדת אישה שמברכת אותו לשלום. הוא שואל אותה "מי את?" והיא משיבה לו, "הלא אני אשתך!" "נזעק בנו של ר' שאול ושאל, "איך זה ייתכן? הרי היית חולה סופנית, אף אחד מהרופאים לא נתן תקווה שתחיי...".

השיבה לו אשתו ואמרה: "אכן, הייתי חולה אנושה, אבל אז הגעת והתחתנת איתי. אני חשבתי לעצמי איזו בת מזל אני, זכיתי להתחתן עם הנער הכי מוצלח בכל פולין, זכיתי להתחתן עם הבן של ר' שאול וואהל, יש לי חתן תלמיד חכם מופלג, ירא שמים, יפה תואר, עלם חמודות. מי יכולה להיות בת מזל יותר ממני?

"המחשבה הזאת שמחה אותי, והשמחה נתנה לי את הכח להתגבר על החולי ולהחלים ממנו. זה לא קרה ביום אחד, זה לקח כמה

שנים, אבל עכשיו אני בריאה כאחד האדם וכעת באתי לחיות בצל קורתך, כי אתה בעלי ואני אשתך!".

"כמובן שר' שאול ובנו לא חשבו לבטל את הנישואין רק בגלל שהכלה הבריאה, אבל היה בליבם חשש מי אומר שהיא מסוגלת ללדת ילדים אחרי שהיתה חולה אנושה כל כך.

בשלב זה גם התברר להם שהיא היתה בת משפחתו של הרמ"א, הם פנו אל הרמ"א ושאלו אותו כיצד לנהוג. אמר להם הרמ"א שהם יזכו לילדים, וכך היה ומאותו שידוך מאולץ שהיה לבנו של ר' שאול והאשה שהבריאה נולדו תאומים, ונולדו להם בנים ובני בנים, שנקראו משפחת תאומים והיו מרבני העיר בריסק במשך דורות רבים. והיה מרן הגראי"ל מסיים את הסיפור באומרו שהצדיקים שולטים על הטבע. הרמ"א פסק שיהיו ילדים אז היו ילדים.

ומכל מקום לענייננו גם כאן, רואים שהשמחה שהכניסה אותה נערה בליבה ריפאה אותה כנגד כל הסיכויים. ולוואי ונזכה גם אנו לעשות המצות בשמחה ולזכות לרפואות וישועות ברוחניות ובגשמיות".

■ לא רק סנדקאות...

מספרים נפלאות על מידותיו של רבי מאיר מארים גאב"ד קוברין לגמול חסד עם מסכנים ונדכאים, אף שבגלל זה היה צריך להתבזות. בכל פעם שנודע לו על יהודי חולה בעיר שנפל למשכב הזדרז לילך אצלו בביתו כדי לקיים מצות ביקור חולים. באחד הימים מצאוהו עומד לבדו בבית מלוכלך של חולה גלמוד ונעזב לנפשו, כשבידו מטאטא ושאר אביזרים ומתעסק בניקיון הבית בחריצות.

פעם התמרמר בדרשתו על כך שנוהגים זלזול במצות ביקור חולים, ושאל מדוע הבריות מכבדים את הרב מרא דאתרא רק בסנדקאות או בסידור קידושין וכדו' ולא עולה על הדעת לכבד אותו בשימוש חולים מוזנחים, הרי זה כיבוד חשוב יותר, והלא כך נהג התנא רבי עקיבא (נדרים מ.) שכיבד לפני תלמיד חכם חולה. ועולם חסד יבנה.

בשחון בה'

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"כי אם זכרתני" מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שיוסף התנה עם השר שלא יתקיים פתרון החלום לטובה כפי שפתרתי לך אא"כ זכרתני. וטעם הדבר שראה יוסף לבטוח בו, כי הבין שיש בשורה טובה לעם ישראל בפתרון אותו חלום, כיון שבני ישראל נמשלו לגפן. ואם לא היה החלום נוגע אלא לשר המשקים, היה מספיק לה' להראות לו, שנותן את הכוס על כף יד פרעה. אלא ודאי כוונת השי"ת להראות דבר לשר המשקים הנוגע ליוסף, שהוא הגפן שהיה לפניו בבית הסוהר. ואמר "והיא כפורחת" כלומר שתפריח ותעלה הגפן, "עלתה נצה" פירוש יתעלה ממדרגה למדרגה. ולכן אמר לו יוסף לשר המשקים "כי אם זכרתני", וכן היה שעל ידו נתעלה יוסף. וחשב יוסף שיפרש לו הדבר שנאמר לו בחלום, וגילה לו את סודו.

וטעם הדבר שנענש יוסף, כי טעה בחושבו כי מרצונו של שר המשקים, תהיה מעלת יוסף. ואינו כן, שהאמת היא שה' יעשה הדבר על יד שר המשקים אבל לא לרצונו, וכן היה למעשה ששר המשקים דיבר אל פרעה בעל כורחו. שלא נתכוין ה' בהראותו החלום לשר המשקים, אלא כדי לבשר את יוסף, אבל לא בשביל להיות בוטח בו. ומכאן ניתן ללמוד לכל הדורות ולכל אחד ואחד מבני ישראל, שהגם שהשי"ת הנהיג את עולמו ע"פ דרך הטבע להיות כל דבר נעשה על ידי שלוחים. מ"מ צריך להחדיר אל עומק הלב, שאין כל פעולה נעשית אלא ברצון ה', ולא ברצון שליחיו אשר שם בארץ, כי השליחים אינם אלא כיד ארוכה של השי"ת.

והמסקנה מזה לענין התפילה, שכאשר אנחנו רוצים איזה דבר, הגם שאותו דבר מגיע על ידי שליח, מ"מ אינו נעשה אלא ברצון השי"ת. ולכן תחילה צריך להתפלל לבורא עולם, שאם דבר הבקשה שלי הוא לטובתי והגון ורצוי לפניך, אנא התנהג עימי לפנים משורת הדין, ותן לי אותו בזמן הראוי. ולאחר מכן תהיה התפילה, הואיל והנהגת עולמך ע"י שליחים, תן בלבם לקיים את שליחותך בשלימות ובזמן. וגם אם אינם חפצים לעשות את רצוני, מ"מ מוכרחים הם לעשות את רצונך. שהרי ודאי שיצר הרע מנסה למנוע בעדם לבל יעשו רצון ה' בשליחותם, או שיתעצלו בעשיית השליחות לאלתר ובזריזות. ומכאן צריך ליקח חיזוק גדול, להתרחק מהשתדלות האסורה לרצות את הזולת לעשות רצונו. כי אם הוא השליח של בורא עולם, לעשות לך את הענין שאתה חפץ בו. הוא יעשה אותו על כורחו, כי חייב הוא לקיים את רצון המשלח.

הנסתר הזריז

כאשר חזר רבי יחזקאל משינוֹבַה, בנו של רבי חיים מצַאנְז, מביקורו בארץ ישראל, ציווה ר' חיים לערוך לכבוד בנו סעודה גדולה. במהלך הסעודה ביקש ר' חיים מבנו: "חֶזקֶלֶה, ספר נא מה ראית בארץ ישראל."

סיפר ר' יחזקאל: "ראיתי בארץ ישראל צדיק נסתר, אחד מלָמ"ד-וָא"ו הצדיקים הנסתרים, וכך היה המעשה: בהיותי בצפת טבלתי במקווה בערב שבת קודש, וראיתי שם איש טובל טבילות יפות מאוד. רציתי לדעת מי הוא, אלא שלא היה שם איש ממכריי שאוכל לשאול אותו על אודות אדם זה. בתוך כך מיהר האיש לצאת מן המקווה והתלבש בחיפזון ובזריזות. מיהרתי גם אני להתלבש ויצאתי כדי ללכת בעקבותיו. במהירות גדולה הלך האיש בסמטאותיה של צפת, וראיתי שהוא הולך בדרך פתלתלה כדי שלא אוכל לעקוב אחריו. כך רץ האיש בסמטאות אל מורדותיה של צפת, שכל כולה של עיר זו עליות ומורדות. לבסוף לא יכולתי עוד להמשיך וללכת אחריו, וקראתי אליו בקול שיעצור, כי ברצוני לשאול אותו דבר מה. אז פנה אליי האיש ואמר: 'הרב משינוֹבַה, מה אכפת לך שאני עדיין חי בעולם הזה?' נבהלתי מדבריו, ולא הלכתי אחריו עוד.

אחרי שנכנסה השבת והתפללתי קבלת שבת ותפילת ערבית, הצטערתי שלא זכיתי להתברך מפיו של האיש ולשאול אותו על כמה עניינים חשובים. גמרתי בדעתי לשאול על האיש, ושאלתי את מכריי שבצפת: 'מי הוא אדם זה שמראהו כך וכך, והיכן הוא גר?' - 'אדם פשוט הוא,' אמרו לי, 'זה כמה חודשים מאז שבא לכאן, והוא גר לבדו בביתו של יהודי ספרדי אחד, ברחוב הספרדים שבקצה העיר.'

לקחתי עמי את אחד ממכריי שיבוא עמי לאותו הבית, וגיליתי לו בסוד את מטרתי. קיוויתי שנמצא את האיש בביתו ואברך אותו בברכת שבת - 'גוט-שבָּעס' - וכך אתחיל ואשוחח עמו. אבל כשבאנו אל ביתו של הספרדי, אמר לי בעל הבית: 'לפלא הדבר בעיניי. הנה זה האיש הגיע לכאן מחוצה לארץ, וזה כמה חודשים שגר כאן במרתף. והנה אתמול, מיד כשחזר מן המקווה ארז את חפציו, שילם לי את המגיע לי והזמין חמָר עם חמורו כדי להוביל את חפציו אל כפר עין-זֵיתוּן הסמוך לכאן. שאלתי מדוע הוא נוסע עכשיו, והלוא השבת קרובה לבוא. והוא ענה לי כי נחוץ לו מאוד להיות שם בשבת.'

לאחר ששמעתי את סיפורו של הספרדי, שבתי אל האכסניה שלי, ובכל אותה השבת הצטערתי על שלא זכיתי לראותו עוד. לא גיליתי לאיש על מה שאירע לי, ולעצמי אמרתי כי במוצאי השבת אמהר ואסע אל עין-זֵיתוּן. אולי אזכה ואפגוש בו שם. מיד בצאת השבת לאחר ההבדלה אמרתי לאיש סודי, שיביא שני חמורים כדי שנרכב יחד לעין-זֵיתוּן. כשבאנו אל המקום, שאלנו את אנשי הכפר אם ראו את האיש, ואם ידוע להם היכן הוא גר. אמרו לנו: 'ראינו את האיש שבא לכאן בערב שבת, והוא גר בביתו של האופה.' באנו אל בית האופה ושאלנו על האיש. אמר לנו האופה: 'כל השבת היה עמנו האיש, ועמו גם החמר הגוי שהביא את חפציו. מיד בצאת השבת בא האיש מבית המדרש, ערך את ברכת ההבדלה ונסע עם הגוי, ולא אמר לנו להיכן נסע לשלום.'" כל זאת סיפר ר' יחזקאל לפני אביו, ר' חיים מצַאנְז, בשבת לאחר ששב מארץ ישראל.

[מתוך "זושא"]

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net